

Gweithio gyda'n gilydd
ar gyfer Cymru Iachach

Ein Strategaeth Hirdymor 2023 – 2035

Dogfen fanwl

GIG
CYMRU
NHS
WALES

Iechyd Cyhoeddus
Cymru
Public Health
Wales

Cynnwys

-
- 3** Crynodeb Gweithredol
-
- 9** Cyd-destun Strategol
-
- 12** Ein Gweledigaeth
-
- 15** Blaenoriaethau Strategol
-
- 46** Galluogi cyflawni
ein Strategaeth
-
- 57** Casgliad
-
- 59** Atodiad

Crynodeb Gweithredol

Mae ein strategaeth yn nodi ein gweledigaeth ar gyfer cyflawni dyfodol iachach i Gymru erbyn 2035

Pwy ydym ni a beth rydym yn ei wneud

Ni yw Iechyd Cyhoeddus Cymru - Asiantaeth Iechyd Cyhoeddus Genedlaethol Cymru. Ein diben yw ***gweithio gyda'n gilydd ar gyfer Cymru iachach.*** Rydym yn helpu pawb yng Nghymru i fyw bywydau hirach, iachach. Gyda'n partneriaid, ein nod yw cynyddu disgwyliad oes iach, gwella iechyd a llesiant, a lleihau anghydraddoldebau i bawb yng Nghymru, nawr ac ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol.

Ein strategaeth

Mae ein strategaeth yn nodi ein gweledigaeth ar gyfer cyflawni dyfodol iachach i Gymru erbyn 2035. Rydym yn ymrwymedig i weithio tuag at Gymru lle mae pobl yn byw bywydau hirach, iachach a lle mae gan bawb fynediad teg a chyfartal at y pethau sy'n arwain at iechyd a llesiant da. Byddwn yn gwneud hyn drwy ganolbwyntio ar gyflawni ein chwe blaenoriaeth strategol, sydd wedi'u disgrifio

Gyda'i gilydd, mae ein timau'n gweithio i atal clefyd, diogelu iechyd, darparu arweinyddiaeth systemau, gwasanaethau arbenigol ac arbenigedd iechyd cyhoeddus. Ni yw'r brif ffynhonnell o wybodaeth, ymchwil ac arloesedd iechyd cyhoeddus, i helpu pawb yng Nghymru i fyw bywydau iachach.

yn y strategaeth hon. Y rhain fydd ein Hamcanion Llesiant sefydliadol hefyd. Rydym wedi nodi pam rydym wedi dewis y blaenoriaethau hyn a ffocws y gwaith y byddwn yn ei wneud o dan bob un dros y blynyddoedd i ddod. Ni allwn gyflawni'r blaenoriaethau hyn ar ein pen ein hunain. I lwyddo, bydd angen i ni gydweithio ac mewn partneriaeth â'n rhanddeiliaid allweddol a'r cyhoedd.

Yr heriau sy'n ein hwynebu

Mae ein strategaeth wedi'i llunio gan iechyd yng Nghymru a'r wybodaeth a'r dystiolaeth ddiweddaraf am iechyd cyhoeddus. Mae'n dangos i ni bod pandemig Covid-19 wedi cael effeithiau dwys ar bobl Cymru, a bydd yr effeithiau yn parhau i gael eu teimlo am flynyddoedd i ddod. Mae hyn yn cynnwys nid yn unig yr effeithiau iechyd uniongyrchol ond hefyd y goblygiadau ehangach a thymor hwy ar gyfer ein hiechyd a'n llesiant. Mae'r pandemig hefyd wedi creu canlyniadau economaidd-gymdeithasol ehangach sydd wedi'u teimlo'n anghyfartal ar draws ein cymdeithas ac wedi cael effaith anghymesur ar y rhai a oedd eisoes â'r anghenion iechyd a chymdeithasol mwyaf. Mae hyn wedi amlygu, unwaith eto, y gyd-ddibyniaeth ddwys rhwng llesiant poblogaeth, cymdeithasol, economaidd ac amgylcheddol.

Mae'n debygol y bydd effaith negyddol bellach ar yr anghydraddoldebau hyn yn y blynyddoedd i ddod o ganlyniad i'r argyfwng costau byw presennol. Nid yw cyflogau a thaliadau lles pobl yn cadw i fyny â chostau byw cynyddol, yn enwedig prisiau ynni a bwyd, sy'n golygu na fydd pobl yn gallu fforddio'r hanfodion. Bydd hwn yn fater iechyd cyhoeddus hirdymor, a fydd yn effeithio ar y boblogaeth gyfan ac yn gwaethygu anghydraddoldebau iechyd presennol. Rydym hefyd yn gwybod yr effaith y mae'r heriau hyn, yn enwedig y pandemig, wedi'i chael ar y system iechyd a gofal cymdeithasol ehangach.

Mae'r pwysau presennol ar y GIG a gofal cymdeithasol yn sylweddol a bydd yn gofyn am

ymdrechion ar y cyd amrywiaeth o bartneriaid i fynd i'r afael â hyn dros y blynyddoedd i ddod. Mae effeithiau uniongyrchol ac anuniongyrchol hyn ar y cyhoedd, gan gynnwys cleifion a'u teuluoedd, yn sylweddol. Ochr yn ochr â hyn, dylem fod yn canolbwyntio ar gynorthwyo tegwch iechyd a sicrhau y gall pawb gyrraedd eu potensial llawn ar gyfer iechyd a llesiant.

Mae newid hinsawdd yn cael ei gydnabod fel y bygythiad mwyaf arwyddocaol a wynebwn yn fyd eang o bosibl. Bydd ei ganlyniadau'n effeithio ar bob agwedd ar fywyd sy'n hanfodol i gyflawni a chynnal iechyd da. Mae angen camau gweithredu brys i fynd i'r afael â newid hinsawdd.

Strategaeth ar gyfer y dyfodol

Mae'r heriau a wynebwn yn drawiadol. Mae angen brys am gamau gweithredu hirdymor sy'n canolbwyntio ar atal. Rydym wedi gweld y pŵer a'r effaith y gallwn eu cael pan fyddwn yn paratoi ein hymdrechion a'n harbenigedd ar y cyd. Mae gan Gymru hanes balch o gymuned a chydweithio. Fel gwlad, rydym wedi gweld y gwelliannau y gellir eu gwireddu ar raddfa drwy groesawu arloesedd, datblygiadau technolegol a'n hymrwymiad i gydweithio. Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) (2015) yn darparu'r ysgogydd deddfwriaethol i'n galluogi i ddefnyddio dull ataliol hirdymor sy'n canolbwyntio ar gynnwys y cyhoedd, cydweithio â'n partneriaid i gyflawni atebion integredig wrth i ni fynd i'r afael â'r heriau rydym yn eu hwynebu heddiw ac yfory.

Y strategaeth hon yw ein hymateb ac mae'n nodi ein rôl, a sut y byddwn yn gweithio, i ateb yr heriau hyn a manteisio i'r eithaf ar y cyfleoedd a gyflwynir i ni. Mae'n nodi'r blaenoriaethau allweddol y byddwn yn canolbwyntio ein hymdrechion a'n hadnoddau ar fynd i'r afael â nhw. Rhaid i ni chwilio am ddulliau newydd ac arloesol ar gyfer sut y byddwn yn gweithredu ein strategaeth, adeiladu ar yr hyn sy'n gweithio, gweithio'n agos gyda'n partneriaid, harneisio pŵer digidol a data a rhoi defnyddwyr wrth wraidd yr hyn rydym yn ei wneud. Felly, bydd nifer o strategaethau a dulliau galluogi yn sail i'n strategaeth, fel ein Strategaeth Ddigidol a Data, y Strategaeth Ymchwil a Gwerthuso ac Ansawdd fel Strategaeth Sefydliadol, a fydd yn ysgogi ac yn llunio 'sut' rydym yn cyflawni, wrth symud ymlaen. Er mwyn gweithredu'r strategaeth hon yn effeithiol byddwn yn ymgysylltu'n rheolaidd â'r trydydd sector, cynrychiolwyr cymunedol, defnyddwyr gwasanaethau a'r cyhoedd i nodi sut y gallwn fynd i'r afael â'r blaenoriaethau a nodwyd yn y

strategaeth hon gyda'n gilydd. Byddwn yn creu cyfleoedd i ddatrys problemau gyda'n gilydd, gan rannu gwybodaeth a dealltwriaeth o'r profiad bywyd a'r dystiolaeth, i'n llywio a'n galluogi i gydgyllunio a chydgyhyrchu atebion i wella iechyd a mynd i'r afael ag anghydraddoldebau. Bydd ein strategaeth newydd yn rhedeg tan 2035 ac yn nodi'r cyfeiriad strategol hirdymor ar gyfer y sefydliad yn unol â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015. Rydym wedi ymgysylltu â'n rhanddeiliaid allweddol i ddeall beth yw'r heriau iechyd cyhoeddus allweddol sy'n wynebu Cymru yn eu barn nhw a pha rôl y dylai Iechyd Cyhoeddus Cymru ei chwarae wrth fynd i'r afael â nhw. Rydym wedi croesawu'r pum ffordd o weithio a nodwyd yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 i ddatblygu ein strategaeth a byddwn yn eu defnyddio fel ysgogwyr ar gyfer sut rydym am weithio i'w gweithredu dros y blynyddoedd i ddod.

Ein rôl

Byddwn yn gweithio gyda'n partneriaid cenedlaethol a rhyngwladol, gan gynnwys drwy rwydweithiau fel y Gymdeithas Ryngwladol o Sefydliadau Iechyd Cyhoeddus Cenedlaethol (IANPHI), er mwyn helpu i gyflawni ein strategaeth. Fel Sefydliad Iechyd Cyhoeddus Cymru, byddwn yn gweithio gyda'n

partneriaid i ddiogelu a gwella iechyd y cyhoedd. Rydym wedi canolbwyntio ar sicrhau ein bod yn mynegi yn ein strategaeth lle y gallwn ni, fel Iechyd Cyhoeddus Cymru, ychwanegu'r gwerth mwyaf i bobl Cymru a'n partneriaid, gan gynnwys ein rôl fel arweinydd systemau, lle y bo'n briodol.

Ein blaenoriaethau strategol yw:

Dylanwadu ar benderfynyddion ehangach iechyd

Cefnogi datblygu system iechyd a gofal gynaliadwy sy'n canolbwyntio ar atal ac ymyrryd yn gynnar

Hybu Llesiant Meddyliol a Chymdeithasol

Darparu gwasanaethau iechyd cyhoeddus rhagorol i ddiogelu'r cyhoedd a sicrhau'r canlyniadau iechyd gorau posibl i'r boblogaeth

Hyrwyddo Ymddygiad Iach

Mynd i'r afael ag effeithiau newid hinsawdd ar iechyd cyhoeddus

Ar gyfer pob blaenoriaeth strategol, rydym wedi nodi canlyniadau lefel system a fydd yn ein helpu i ddeall ein cynnydd o ran cyflawni'r strategaeth. Byddwn yn canolbwyntio ar fynegi'n glir ein rôl benodol o ran sut rydym yn:

- **Hysbysu** partneriaid am y bygythiadau presennol a'r bygythiadau sy'n dod i'r amlwg i iechyd yng Nghymru, y ffactorau sy'n dylanwadu ar iechyd, llesiant ac anghydraddoldebau, a'r sylfaen dystiolaeth ar gyfer gweithredu.
- **Eirioli** ar gyfer camau gweithredu i wella a diogelu iechyd a lleihau anghydraddoldebau.
- **Paratoi** partneriaid ar draws systemau i droi dystiolaeth yn bolisi ac ymarfer ar raddfa i wella iechyd a llesiant y boblogaeth a lleihau anghydraddoldebau iechyd.
- **Darparu** gwasanaethau sy'n cael eu llywio gan dystiolaeth i'r cyhoedd.

Byddwn yn adolygu ein blaenoriaethau strategol ac yn asesu ein cynnydd i sicrhau eu bod yn parhau'n ddilys yn sgil newidiadau i'n hamgylchedd allanol a mewnol

Darparu dynamig ac ystwyth

Wrth i ni ddechrau gweithredu ein strategaeth, rydym yn cydnabod ein bod yn gweithredu mewn amgylchedd anwadal a newidiol. Mae hyn wedi'i adlewyrchu yn ein risgiau strategol, yr ydym wedi'u hadolygu a'u diweddarau, i sicrhau bod hon yn strategaeth sy'n cael ei llywio gan risgiau. Wrth i ni weithredu ein strategaeth, byddwn yn mynd ati'n barhaus i ystyried a rheoli ein dull o ran risgiau sy'n dod i'r amlwg, sydd â'r potensial i effeithio ar ei chyflawni, a diwygio ein risgiau strategol yn ôl yr angen.

Rhaid i ni ddangos gallu i ymateb yn ddynamig i fygythiadau a chyfleoedd newydd a rhai sy'n dod i'r amlwg. Fel sefydliad sy'n dysgu, byddwn yn

ymgorffori ymchwil a gwerthuso ym mhopeth a wnawn i sicrhau ein bod yn cyflawni'r gwerth a'r effaith fwyaf posibl. Bydd hyn yn ein gweld yn blaenoriaethu'r meysydd hynny lle gallwn gael yr effaith fwyaf a bod yn hyblyg er mwyn ymateb i faterion sy'n dod i'r amlwg.

Ar adegau rheolaidd yn oes y strategaeth hon, byddwn yn adolygu ein blaenoriaethau strategol ac yn asesu ein cynnydd i sicrhau eu bod yn parhau'n ddilys yn sgil newidiadau i'n hamgylchedd allanol a mewnol. Yn sail i hyn fydd tystiolaeth iechyd cyhoeddus, chwilio'r gorwelion, ymgysylltu â'r cyhoedd a'n rhanddeiliaid.

The background is a solid teal color. Overlaid on this are several thick, light teal lines that form abstract, overlapping shapes resembling loops or stylized figures. One loop in the top left contains the text.

Cyd-destun Strategol

Mae nifer o **ysgogwyr strategol** wedi llunio a llywio datblygiad ein strategaeth:

Ysgogwyr byd-eang

Roedd Agenda ar gyfer Datblygu Cynaliadwy'r Cenhedloedd Unedig 2030 a'r Nodau Datblygu Cynaliadwy sy'n sail iddi yn ysgogydd allweddol wrth ddatblygu ein strategaeth ac maent wedi parhau i ysgogi a llywio ein ffordd o feddwl. Ochr yn ochr â hyn, rydym yn canolbwyntio ar degwch iechyd ac mae sicrhau y gall pawb gyrraedd eu potensial llawn ar gyfer iechyd a llesiant wedi bod yn ffocws allweddol. Mae hyn yn darparu fframwaith

byd-eang cyffredinol ar gyfer ein meddwl ynghylch deall y cysylltiadau rhwng camau gweithredu brys i roi terfyn ar dlodi ac amddifadedd arall a'r angen am y camau hyn, ynghyd â chamau gweithredu i wella iechyd ac addysg, lleihau anghydraddoldeb a mynd i'r afael â newid hinsawdd. Mae hyn yn cyd-fynd yn agos â'r dull Iechyd Cyfunol, sy'n cydnabod yr angen i gydbwysu iechyd pobl, anifeiliaid ac ecosystemau a gwneud y gorau ohonynt yn gynaliadwy.

Cyd-destun deddfwriaethol a pholisi Cymru

Mae sawl darn o ddeddfwriaeth iechyd cyhoeddus alluogol wedi dod i rym yng Nghymru dros y blynyddoedd diwethaf, sydd wedi llunio ein strategaeth a rhoi cyfle i gefnogi ei gweithredu.

Mae'r rhain yn herio cyrff y sector cyhoeddus i ystyried effeithiau tymor hwy penderfyniadau, a chynorthwyo mwy o ffocws ar atal anghydraddoldebau a mynd i'r afael â nhw.

Maent yn cynnwys:

- Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015
- Deddf Iechyd a Gofal Cymdeithasol (Ansawdd ac Ymgysylltu) (Cymru) 2020
- Dyletswydd Economaidd-gymdeithasol 2021

Mae Cymru iachach yn nodi cynlluniau ar gyfer gweledigaeth hirdymor y dyfodol ar gyfer 'gwasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol yn cael eu darparu drwy un system gyfan ddi-dor' yng Nghymru, sy'n canolbwyntio ar iechyd a llesiant, ac atal salwch. Mae wedi'i fwriadu i helpu i fynd i'r afael â'r heriau iechyd a gofal cymdeithasol sy'n wynebu Cymru yn y dyfodol, gan gynnwys poblogaeth sy'n heneiddio, newidiadau o ran ffordd o fyw, disgwyliad y cyhoedd, a thechnolegau meddygol newydd ac sy'n dod i'r amlwg. Mae ein blaenoriaethau hefyd wedi'u llywio gan

flaenoriaethau'r Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol ar gyfer GIG Cymru, yn enwedig y cymorth a'r arbenigedd iechyd cyhoeddus y gallwn eu darparu i'r system ehangach. Bydd hyn yn helpu i sicrhau bod canlyniadau ansawdd, diogelwch, atal, ac iechyd da wrth wraidd y GIG yng Nghymru. Yn ogystal, mae ein meddwl wedi'i lywio gan ein gorchymyn sefydlu a swyddogaethau statudol penodol, gan gynnwys ein rôl fel ymatebwr Categori 1.

Iechyd yng Nghymru

Mae pandemig Covid-19 wedi cael effeithiau dwys ar bobl Cymru, ac mae ei ganlyniadau economaidd-gymdeithasol wedi'u teimlo'n anghyfartal ar draws ein cymdeithas. Maent wedi effeithio'n anghymesur ar y rhai a oedd eisoes â'r anghenion iechyd a chymdeithasol mwyaf. Yng Nghymru, mae disgwyliad oes a disgwyliad oes iach wedi lefelu dros y degawd diwethaf, ac rydym yn parhau i weld anghydraddoldebau iechyd trawiadol a pharhaol.

Mae pobl sy'n byw yn rhannau tlotaf Cymru eisoes yn marw dros chwe blynedd yn gynharach na'r rhai yn yr ardaloedd lleiaf difreintiedig. Bydd yr

argyfwng costau byw presennol yn cyflymu'r hyn a oedd eisoes yn wahaniaethau cynyddol mewn iechyd rhwng y rhai â mwy a llai o arian.

Mae tystiolaeth a nodwyd yn 'Ymateb i Her Driphlyg Brexit, Covid-19 a'r Newid yn yr Hinsawdd o ran iechyd, llesiant a thegwch yng Nghymru' wedi nodi bod yr Her Driphlyg wedi cael effaith fawr ar bobl Cymru. Mae'r effeithiau hyn yn digwydd drwy lwybrau a phenderfyniadau iechyd lluosog. Er enghraifft, bydd y ffordd y mae'r Her Driphlyg yn effeithio ar gyflogaeth, masnach a ffactorau sy'n effeithio ar ymddygiad iechyd, fel y defnydd o alcohol, fforddiadwyedd bwyd a llesiant meddyliol.

Mae ein strategaeth a'n blaenoriaethau wedi'u llywio gan wybodaeth iechyd cyhoeddus allweddol. Mae'n dangos bod Cymru yn wlad sydd â:

- phoblogaeth sy'n heneiddio a **chyfradd ffrwythlondeb isel** ac felly bydd ein cymhareb dibyniaeth yn gwaethgu yn y dyfodol
- anghydraddoldebau iechyd trawiadol a pharhaol, gyda **disgwyliad oes iach menywod a dynion** bron 17 ac 12 mlynedd yn is yn yr ardaloedd mwyaf difreintiedig o gymharu â'r lleiaf difreintiedig
- mae'r bwlch rhwng yr ardaloedd lleiaf a mwyaf difreintiedig yng Nghymru, ar gyfer **marwolaethau cynamserol o glefydau anhrosglwyddadwy**, wedi bod yn cynyddu dros y blyneddau diwethaf, ac mae bellach bron ddwywaith a hanner yn uwch yn yr ardaloedd mwyaf difreintiedig, o gymharu â'r ardaloedd lleiaf difreintiedig
- tua thraean o bobl yn dilyn llai na thri o'r pum ymddygiad iach, gan gynnwys **13.8% o oedolion yng Nghymru yn smygu** gyda chyfraddau uwch wedi'u nodi ymhlith pobl sy'n byw yn yr ardaloedd mwyaf difreintiedig
- **mae unigrwydd ddwywaith yn fwy tebygol** ymhlith pobl sy'n byw yn yr ardaloedd mwyaf difreintiedig
- ôl-groniad uchel o anghenion heb eu trin (ym mis Ionawr 2023, roedd tua 734,000 o lwybrau cleifion agored, **a thua 576,000 o gleifion unigol ar restrau aros am driniaeth yng Nghymru**)

Mae'r darlun hwn a'n dealltwriaeth o iechyd yng Nghymru wedi llywio datblygiad ein strategaeth a sut rydym wedi nodi ein blaenoriaethau strategol. Ein blaenoriaethau a'r camau gweithredu penodol a gymerwn o dan bob un ohonynt yw ein hymateb i'r heriau hyn. Byddwn yn parhau i ddefnyddio'r

wybodaeth a'r dystiolaeth ddiweddaraf am iechyd cyhoeddus i'n helpu i asesu'r effaith rydym yn ei chael ac addasu'n ddynamig, lle y bo angen.

Ein Gweledigaeth

Ein datganiad diben

Ein diben yw: gweithio gyda'n gilydd ar gyfer Cymru iachach

Ein cenhadaeth

Mae Iechyd Cyhoeddus Cymru yn bodoli er mwyn helpu pawb yng Nghymru i fyw bywydau hirach, iachach. Gyda'n partneriaid, ein nod yw cynyddu disgwyliad oes iach, gwella iechyd a llesiant, a lleihau anghydraddoldebau i bawb yng Nghymru, nawr ac ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol.

Gyda'i gilydd, mae ein timau'n gweithio i atal clefyd, diogelu iechyd, darparu arweinyddiaeth systemau, gwasanaethau arbenigol ac arbenigedd iechyd cyhoeddus. Ni yw'r brif ffynhonnell o wybodaeth, ymchwil ac arloesedd iechyd cyhoeddus, i helpu pawb yng Nghymru i fyw bywydau iachach.

Gweledigaeth

Erbyn 2035, byddwn wedi cyflawni dyfodol iachach i Gymru. Rydym yn gweithio tuag at Gymru lle mae pobl yn byw bywydau hirach, iachach a lle mae gan

bawb yng Nghymru fynediad teg a chyfartal at y pethau sy'n arwain at iechyd a llesiant da.

Gwerthoedd

Mae ein gwerthoedd fel a ganlyn:

gweithio gyda'n gilydd

gydag ymddiriedaeth a pharch

i wneud gwahaniaeth

Canlyniad cyffredinol

Mae'n hanfodol deall ein cynnydd yng Nghymru tuag at ein gweledigaeth ar gyfer dyfodol lle mae pobl yn byw bywydau hirach ac iachach. O

ganlyniad, rydym wedi nodi'r canlyniadau iechyd cyffredinol rydym yn ceisio dylanwadu arnynt a'u cefnogi.

Y rhain yw:

cynyddu'r disgwyliad oes iach a chau'r bwlch disgwyliad oes iach rhwng y lleiaf a'r mwyaf difreintiedig

Rydym wedi dewis y dull hwn gan ei fod yn un o'r Dangosyddion Llesiant Cenedlaethol a Cherrig Milltir Cenedlaethol i Gymru. Byddwn yn ei fesur drwy ddisgwyliad oes iach adeg geni, gan gynnwys y bwlch rhwng y lleiaf a'r mwyaf difreintiedig. Er nad ydym yn llwyr gyfrifol am y canlyniad hwn, na phob ffactor sy'n penderfynu iechyd a llesiant, byddwn yn ei ddefnyddio er mwyn helpu i ddeall iechyd a llesiant cyffredinol pobl Cymru a bydd yn ganllaw i ni wrth i ni gyflawni ein strategaeth.

Wrth i ni weithredu ein strategaeth, byddwn yn monitro'r canlyniadau poblogaeth a nodwyd gennym yn y strategaeth hon, yn ogystal â datblygu mesurau perfformiad penodol iechyd Cyhoeddus Cymru. Bydd y system fesur hon yn ein galluogi i fonitro ein cyfraniadau cyflawni penodol, a'n helpu i werthuso ein heffaith ac addasu'n hyblyg lle y bo angen. Byddwn hefyd yn monitro ein canlyniadau ar draws yr holl nodweddion gwarchoddedig.

The background features a light teal gradient with several overlapping, hand-drawn style teal circles and lines of varying thicknesses, creating a dynamic and abstract composition.

Blaenoriaethau Strategol

Mae ein ffocws a'n hymrwymiad i leihau anghydraddoldebau iechyd a thegwch iechyd yn sail i bob blaenoriaeth

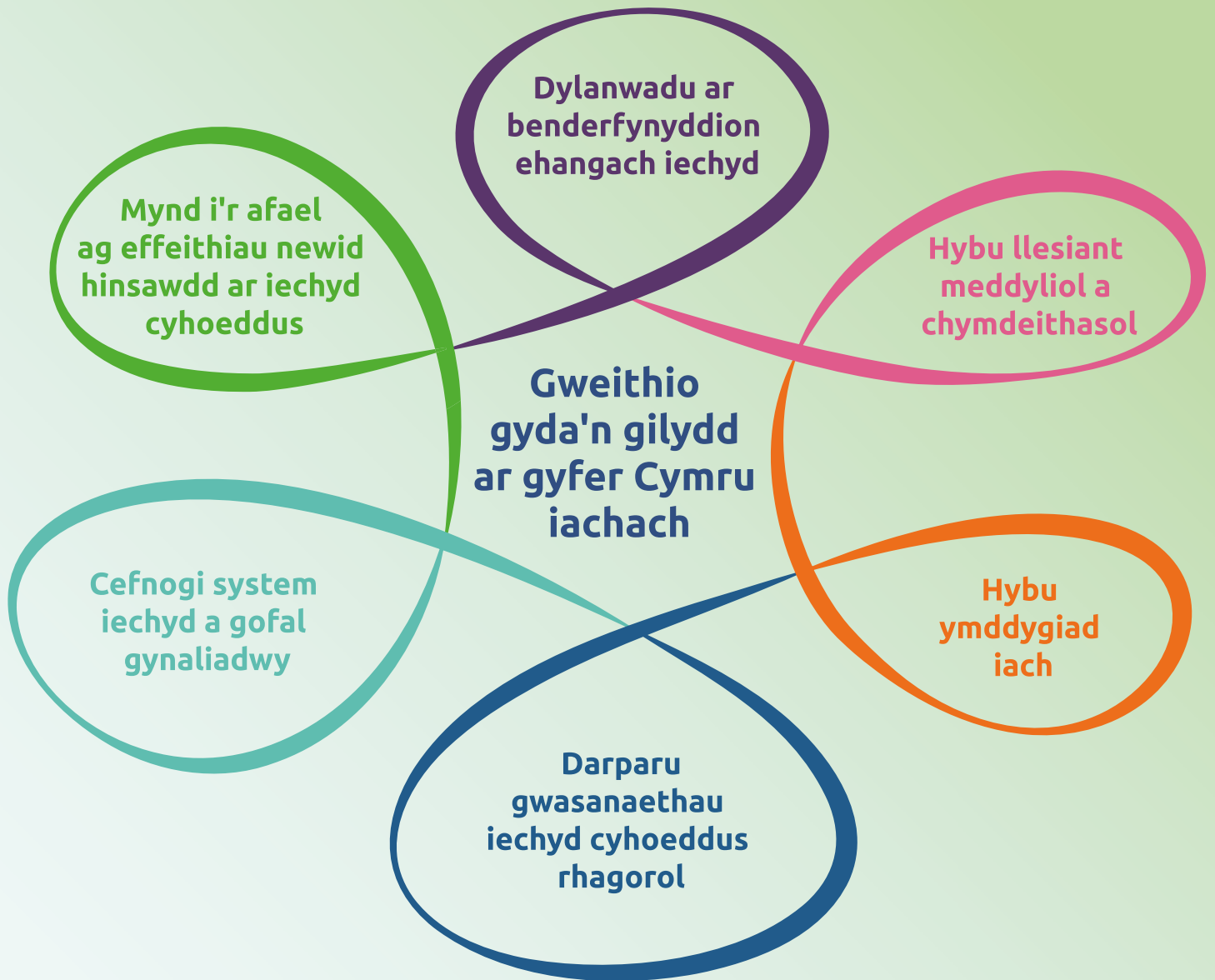
Ein blaenoriaethau strategol

Mae adrannau dilynol ein strategaeth yn nodi ein blaenoriaethau strategol ar gyfer 2023 - 2035. Mae eu datblygiad wedi'i lywio gan iechyd yng Nghymru, ffactorau a bygythiadau byd-eang ehangach, a deddfwriaeth a pholisi allweddol. Mae ein risgiau strategol hefyd wedi gwasanaethu fel ysgogwr allweddol i lunio a llywio ein blaenoriaethau.

Mae cyflawni ein chwe blaenoriaeth yn cydnabod pwysigrwydd gweithgarwch atal sylfaenol, eilaidd, a thrydyddol. Mae hyn wedi'i adlewyrchu a'i ymgorffori, lle y bo'n berthnasol, o fewn cwmpas pob blaenoriaeth strategol.

Mae ein ffocws a'n hymrwymiad i leihau anghydraddoldebau iechyd a thegwch iechyd yn sail i bob blaenoriaeth. Byddwn yn croesawu'r pum ffordd o weithio a nodwyd yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 i'n helpu i weithredu pob un, gan gynnwys cydweithio â'n partneriaid.

Ein Blaenoriaethau 2023-2035

**Ni yw Iechyd Cyhoeddus Cymru.
Rydym yn bodoli i helpu pawb yng Nghymru
i fyw bywydau hirach, iachach.**

Ein gwerthoedd yw **gweithio gyda'n gilydd**,
gydag **ymddiriedaeth a pharch** i wneud gwahaniaeth.

GIG
CYMRU
NHS
WALES

Iechyd Cyhoeddus
Cymru
Public Health
Wales

Blaenoriaeth strategol 1:

Dylanwadu ar benderfynnyddion ehangach iechyd

Cyflwyniad

Mae pawb yng Nghymru yn haeddu'r cyfle i gael iechyd da. Fodd bynnag, yn rhy aml mae pobl yng Nghymru yn mynd yn sâl neu'n marw yn rhy gynnar oherwydd diffyg blociau adeiladu hanfodol sydd eu hangen ar gyfer iechyd da. Mae'r blociau adeiladu hyn yn cynnwys ein haddysg a'n sgiliau, cartref diogel a chynnes, gwaith teg, arian ac adnoddau, mynediad at drafnidiaeth fforddiadwy a chynaliadwy ac amgylcheddau ffisegol iach. Mae'r amodau hyn yn effeithio arnom o'n profiadau cynharaf a thrwy gydol ein hoes.

Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn darparu'r fframwaith deddfwriaethol i ni weithio gydag eraill er mwyn gwella llesiant

economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol Cymru. Byddwn yn dod ag arbenigedd a thystiolaeth iechyd cyhoeddus, gan gydweithio ar sawl lefel i ddylanwadu ar y penderfynnyddion hyn, er mwyn cynyddu cyfleoedd ar gyfer cyfle teg am iechyd. Nid yw dylanwadu ar y penderfynnyddion hyn erioed wedi bod yn bwysicach. Mae ein profiad o bandemig Covid-19 wedi dangos sut y mae'r penderfynnyddion hyn yn effeithio ar ein holl ymdrechion i wella a diogelu iechyd. Ar hyn o bryd, mae'r argyfwng costau byw yn effeithio'n anghymesur ar iechyd ein cymunedau mwyaf difreintiedig, sy'n rhywbeth sy'n gwaethygu cyflwr cronig tlodi mewn modd aciwt.

Dylanwadu ar benderfynnyddion ehangach iechyd

Trosolwg – pam mae hyn yn flaenoriaeth

Mae'r penderfynyddion ehangach yn ysgogi iechyd ac anghydraddoldebau iechyd yng Nghymru. Yn aml fe'u gelwir yn 'achosion yr achosion', ac mae'r penderfynyddion ehangach yn ysgogi ein canlyniadau iechyd yng Nghymru. Mae profiadau gwahanol o'r penderfynyddion hyn yn arwain at wahaniaethau o ran canlyniadau iechyd, neu anghydraddoldebau iechyd, sydd yn eu tro'n gyfrifol am gyfran sylweddol o gyfanswm y marwolaethau cynnar ac afiechyd poblogaeth Cymru. Gall y rhai o ardaloedd mwyaf difreintiedig Cymru ddisgwyl colli dros ddegawd o fywyd mewn iechyd da o gymharu â'r rhai o'r ardaloedd lleiaf difreintiedig (13 blynedd i ddynion ac 17 i fenywod). Mae'r gwahaniaethau systematig ac annheg hyn yn parhau ar draws cenedlaethau.

Gallwn lywio camau gweithredu ar y penderfynyddion hyn, a'u cefnogi a pharatoi camau gweithredu ar eu cyfer gan weithio yn genedlaethol, yn lleol ac yn rhyngwladol. Fel sefydliad iechyd cyhoeddus cenedlaethol, dibynadwy, sy'n cael ei llywio gan dystiolaeth, gallwn gefnogi dull iechyd ym mhob polisi, gan lywio datblygu a gweithredu polisi sy'n ymwneud â phenderfynyddion a dylanwadu ar hyn. Gallwn adeiladu'r sylfaen dystiolaeth ymhellach, a chynorthwyo a gwerthuso prosesau arloesol ar gyfer atebion sy'n briodol i'w cyd-destun.

Rydym mewn safle unigryw i ddod â safbwynt iechyd cyhoeddus i feysydd datganoledig o bolisi cenedlaethol yng Nghymru sy'n ymwneud â'r blociau adeiladu ar gyfer iechyd a llesiant fel tai, addysg, cynllunio, trafndiaeth, datblygu economaidd a materion cyllidol datganoledig. Gallwn wneud y cysylltiad rhwng partneriaid

a pholisiau i ddangos sut y gallant gyfrannu at wella iechyd a lleihau anghydraddoldebau iechyd i'n poblogaeth. Gall ein harbenigedd a'n dull cydweithredol hefyd gynorthwyo camau gweithredu ar draws y system yn lleol, gan weithio gyda'n partneriaid, gan gynnwys byrddau iechyd ac awdurdodau lleol, ledled Cymru. Gallwn weithio gydag asiantaethau i ddylanwadu y tu hwnt i Gymru lle y bo'n briodol, gan gynnwys wrth ystyried ysgogwyr masnachol sy'n effeithio ar iechyd.

Mae gennym rwymedigaethau cyfreithiol i weithio ar draws penderfynyddion ehangach. Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn ei gwneud yn ofynnol i ni weithio i wella llesiant cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol drwy sicrhau ein cyfraniad mwyaf posibl at bob un o'r saith nod llesiant. Mae'r nodau hyn yn adlewyrchu'r penderfynyddion ehangach iechyd yn gryf, ac maent yn fynegiad o'r ffactorau sydd eu hangen ar gyfer iechyd a llesiant da nawr ac ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol. Mae Dyletswydd Economaidd-gymdeithasol ddiweddar 2021 yn ei gwneud yn ofynnol i ni roi ystyriaeth ddyledus i leihau anghydraddoldebau o ran canlyniadau sy'n deillio o anfantais economaidd-gymdeithasol. Mae camau gweithredu ar benderfynyddion ehangach iechyd hefyd yn cyfrannu at rwymedigaethau'r DU o dan Nodau Datblygu Cynaliadwy'r Cenhedloedd Unedig.

O dreftadaeth ôl-ddiwydiannol Cymru, drwy gyni, effaith pandemig Covid-19, a chostau byw, bydd effaith penderfynyddion yng Nghymru yn parhau i'r hirdymor, mewn ffyrdd y gallwn eu rhagweld a ffyrdd na allwn eu rhagweld.

Cwmpas

Penderfyniadau ehangach iechyd yw'r ffactorau cymdeithasol, economaidd ac amgylcheddol sy'n effeithio ar anghydraddoldebau iechyd, llesiant ac anghydraddoldebau iechyd. Mae'r penderfyniadau allweddol yn cynnwys:

Addysg a sgiliau da

Tai o ansawdd, hygrych, fforddiadwy

Gwaith teg

Trafnidiaeth gynaliadwy wedi'i chynllunio'n dda

Digon o arian ac adnoddau

Amgylchedd adeiledig a naturiol sy'n cefnogi ein hiechyd a'n llesiant

Nid yw penderfyniadau ehangach yn ymwneud â'n hamodau byw yn unig, ond maent hefyd yn cynnwys ysgogwyr strwythurol yr amodau hyn, fel grymoedd economaidd a masnachol, blaenoriaethau gwleidyddol a dosbarthiad anghyfartal incwm, cyfoeth a phŵer. Cyfeirir at y ffactorau strwythurol hyn fel achosion sylfaenol hefyd. Rydym hefyd yn cydnabod bod y berthynas rhwng iechyd a'r penderfyniadau hyn yn gweithredu i'r ddau gyfeiriad, gydag iechyd a salwch yn effeithio ar ein llesiant cymdeithasol, economaidd ac amgylcheddol. Er enghraifft, pan fyddwn yn iach rydym mewn lle gwell i ddysgu neu gymryd rhan mewn gwaith teg.

Byddwn yn gweithio gyda phartneriaid, gan ddod â thystiolaeth ac arbenigedd i lywio, eirioli ar gyfer penderfyniadau ehangach a pharatoi camau gweithredu ar eu cyfer er mwyn lleihau anghydraddoldebau iechyd a gwella iechyd a llesiant drwy gydol cwrs bywyd pobl. Byddwn yn llywio camau gweithredu ar benderfyniadau, gan ddefnyddio dystiolaeth o sawl ffynhonnell. Gall hyn amrywio o brofiadau cymunedol i wyladwriaeth penderfyniadau allweddol, i ymchwil ryngwladol.

Byddwn yn ychwanegu at y sylfaen dystiolaeth drwy gynghori ac arwain ar ymchwil a gwerthuso sy'n ymwneud â'r penderfyniadau ehangach ac ymyriadau. Camau gweithredu ac ymddygiad gwneuthurwyr polisi a'r rhai sy'n gwneud penderfyniadau sy'n cael cyfle i ddylanwadu ar benderfyniadau ehangach weithio o fewn systemau cymhleth. Byddwn yn eirioli i'r rhai sy'n gwneud penderfyniadau wedi ein harwain gan ddulliau gwyddor ymddygiad a chanolbwyntio ar effaith ar lefel strwythurol a system.

Byddwn yn paratoi camau gweithredu ar benderfyniadau, gan ddefnyddio dulliau a mewnwelediadau systemau, gan ddatblygu dealltwriaeth gyffredin o'r llwybrau a'r cyfleoedd ar gyfer effaith ar draws sectorau a meysydd polisi gwahanol, rhyng-ddibynnol. Bydd ein hymdrechion yn cael eu llywio gan y dystiolaeth o bwysigrwydd y penderfyniadau hyn ar gyfer iechyd a thegwch y boblogaeth, yn ogystal â chan ein gallu unigryw i ddylanwadu arnynt.

Amcanion

Erbyn 2035, bydd gennym ni:

- Cymru lle mae gan bobl gyfle mwy cyfartal o fyw bywyd bodlon, yn rhydd o salwch y gellir ei atal
- Bydd tlodi ac anghydraddoldeb yn cael llai o effaith ar iechyd a llesiant ein cenedlaethau'r dyfodol
- Sicrhau cyfle gwell a thecach i blant ddysgu a chyflawni eu potensial
- Trafnidiaeth, tai a datblygiadau amgylchedd wedi'u cynllunio sy'n cynorthwyo pobl, teuluoedd a chymunedau i fyw bywydau iachach
- Penderfyniadau mawr ar benderfynyddion ehangach sy'n cael eu llywio gan asesiadau o'r effaith ar iechyd
- Cynorthwyo gwaith yn y sector cyhoeddus a phreifat i sicrhau cymaint o gyfranogiad â phosibl mewn gwaith teg, gan gefnogi iechyd a llesiant
- Llywio meddwl a phenderfyniadau ar feysydd polisi penderfynyddion ehangach i leihau anghydraddoldeb a gwella iechyd drwy ein gwaith gyda'r Senedd a Llywodraeth Cymru
- Cefnogi newid cadarnhaol ar draws systemau ar benderfynyddion ehangach iechyd mewn cydweithrediad â phartneriaid yn lleol, yn genedlaethol ac yn rhyngwladol wrth fynd ar drywydd gwell iechyd a llesiant i bawb

Canlyniadau

Byddwn yn gweithio i gynorthwyo'r canlyniadau canlynol ar draws systemau:

- **Anghydraddoldeb economaidd-gymdeithasol o ran disgwyliad oes**
(Llinell sylfaen: 7.6 mlynedd ar gyfer dynion a 6.3 mlynedd ar gyfer menywod, Fframwaith Canlyniadau Iechyd y Cyhoedd)
- **Anghydraddoldeb economaidd-gymdeithasol o ran disgwyliad oes iach**
(Llinell sylfaen: 13.3 mlynedd ar gyfer dynion a 16.9 mlynedd ar gyfer menywod, Fframwaith Canlyniadau Iechyd y Cyhoedd)
- **Anghydraddoldeb economaidd-gymdeithasol o ran llesiant meddyliol**
(Llinell sylfaen: 48.92, Dangosydd Cenedlaethol)
- **Plant sy'n byw mewn tlodi incwm**
(Llinell sylfaen: 31%, Dangosydd Cenedlaethol)

Blaenoriaeth Strategol 2: Hybu Llesiant Meddyliol a Chymdeithasol

Cyflwyniad

Ochr yn ochr â'r penderfynyddion ehangach iechyd, mae llesiant meddyliol a chymdeithasol yn ffurfio sylfeini iechyd a llesiant gydol oes. Os yw'r penderfynyddion ehangach yn darparu'r amodau ar gyfer iechyd da, gellir ystyried llesiant cymdeithasol a meddyliol yn sylfeini ar gyfer pobl a chymunedau iach.

Mae llesiant meddyliol yn cynnwys amrywiaeth o elfennau gwahanol; sut rydym yn meddwl, sut rydym yn deall ein hemosiynau ac emosiynau pobl eraill, sut rydym yn ffurfio perthnasoedd iach a'n cydnherthedd, sut rydym yn gwneud synnwyr o'n profiadau. Mae llesiant meddyliol ar lefel unigol yn cael ei ddylanwadu'n gryf gan yr amgylchedd cymdeithasol yr ydym yn byw, yn gweithio, yn chwarae ac yn dysgu ynddo. Mae blynyddoedd cynnar bywyd yn ganolog i ddatblygu'r sylfeini ar gyfer llesiant meddyliol ac maent yn cael eu dylanwadu gan ryngweithio rhwng plentyn bach a'i rieni neu ofalwyr a chan berthynas y rhieni yn y cartref. Lle nad yw'r amodau yn ystod plentyndod yn gyson, rydym yn aml yn gweld niwed hirdymor i unigolion o ganlyniad i brofiadau niweidiol yn ystod plentyndod (ACE).

Hybu llesiant meddyliol a chymdeithasol

Yn hanfodol, mae rhwydweithiau cymdeithasol ehangach mewn teuluoedd a chymunedau yn cyfrannu at lesiant cymdeithasol unigolion a chymunedau yn gyffredinol – mae'r ymdeimlad o berthyn mewn cymunedau, cysylltioldeb cymunedau a chreu rhwydweithiau sy'n ceisio ymgysylltu â'r gymuned gyfan yn sylfaenol. Mae cymunedau sy'n creu'r amodau hyn yn llai tebygol o brofi unigrwydd ac ynysigrwydd ac maent yn fwy cydnherth pan fyddant yn wynebu trallod a thrawma.

Trosolwg – pam mae hyn yn flaenoriaeth

Ceir corff cynyddol o dystiolaeth bod llesiant meddyliol yn sylfaenol i'n gallu i ymateb i heriau bywyd o ddydd i ddydd a'n capasiti o ran hunanofal. Pan fydd llesiant meddyliol yn uchel gall liniaru effaith y penderfyniadau ehangach ac, i'w gwrthwyneb, pan fydd yn isel gall waethygu eu heffaith. Bydd pobl sy'n mwynhau lefel uchel o lesiant meddyliol mewn sefyllfa well i gymryd camau i hybu eu hiechyd a'u llesiant eu hunain a'u teulu a'r gymuned ehangach; maent yn fwy tebygol o ymarfer hunanofal a bydd ganddynt fwy o gapasiti i gael budd o ymyriad gofal iechyd. Pan fydd llesiant meddyliol yn isel gall hyn arwain at 'hunanfeddygriaeth' drwy'r defnydd o alcohol, cyffuriau neu fwyd. Mae hyn yn ei dro yn cynyddu'r risg o broblemau iechyd a llai o debygolrwydd o geisio cymorth ar gam cynnar neu gael mynediad at ofal ataliol.

Canfu gwybodaeth o'r Rhwydwaith Ymchwil Iechyd mewn Ysgolion, sy'n casglu gwybodaeth am iechyd a llesiant plant ysgol uwchradd yng Nghymru, y bu dirywiad ystadegol arwyddocaol o ran llesiant meddyliol o gymharu â'r cyfnod cyn pandemig Covid-19. Gwnaeth y profiad o'r pandemig diweddar dynnu sylw llawer o bobl at bwysigrwydd eu perthynas ag eraill; roedd colli cysylltiad â ffrindiau a theulu wedi cael effaith negyddol ar lesiant meddyliol llawer o bobl. Yr hyn a nodwyd hefyd oedd bod llawer o bobl yn mabwysiadu ymddygiad i hyrwyddo eu llesiant meddyliol, fel mynd am dro, treulio amser gyda'r teulu yn y cartref, garddio, coginio, creffttau, ac amrywiaeth o ymarfer corff yn yr awyr agored. Mae potensial i gynyddu ymwybyddiaeth a dealltwriaeth o'r camau cymharol syml y gallwn eu cymryd fel unigolion i ddiogelu a hyrwyddo ein llesiant meddyliol, yn enwedig yn ystod cyfnod o straen.

Bydd pob un ohonom yn profi llesiant meddyliol isel ar adegau gwahanol o'n bywydau, pan fyddwn yn colli un o'n hanwyliaid, yn profi perthynas yn chwalu, drwy golli cyflogaeth, neu yn ystod cyfnodau o afiechyd. Fodd bynnag, i rai unigolion a grwpiau mae llesiant isel yn hirdymor, ac ynghyd â straen cronig gall hyn gael effaith sylweddol ar iechyd hirdymor. Gall y profiad o ACE, trawma a thralod, heb y ffactorau amddiffynnol cadarnhaol a chymorth sy'n seiliedig ar anghenion i liniaru'r effaith, effeithio ar lesiant meddyliol ar draws cwrs bywyd.

Rydym yn anifeiliaid cymdeithasol ac mae rhyngweithio rhwng pobl yn hanfodol ar gyfer llesiant meddyliol da, ac mae'r pwyslais cynyddol ar unigrwydd ac ynysigrwydd mewn polisïau yn cydnabod y pwysigrwydd hwn. Fodd bynnag, gall perthnasoedd afiach ffurfio'r sail ar gyfer cam-drin neu drais neu gamfanteisio. Yn 2021/22, dangosodd data Arolwg Cenedlaethol Cymru fod 13% ar gyfartaledd o boblogaeth Cymru yn teimlo'n unig ac mae 58% yn teimlo'n unig weithiau gyda chyfraddau ychydig bach yn uwch o unigrwydd wedi'u nodi ymhlith pobl ifanc 16-24 oed a'r cyfraddau isaf wedi'u nodi ymhlith y grwpiau hynaf.

Cwmpas

Mae'r flaenoriaeth hon yn ymwneud â gosod sylfeini iechyd a llesiant da gan ddefnyddio dull cwrs bywyd. Er y bydd y gwaith yn y flaenoriaeth hon yn cyfrannu at atal salwch meddwl, nid yw'r thema flaenoriaeth hon yn ymwneud ag iechyd neu salwch meddwl yn unig. Yn syml, gellir diffinio llesiant meddyliol fel 'teimlo'n dda a gweithredu'n dda'. Byddwn yn canolbwyntio ar flociau adeiladu gwahanol llesiant meddyliol a chymdeithasol ar gyfer unigolion ac o fewn cymunedau. Bydd hyn yn cynnwys:

- Ffactorau seicolegol fel hunan-barch, hunanhyder, hunanbenderfyniaeth, a hunannderbyn
- Llythrennedd emosiynol, y gallu i nodi ein hemosiynau ac ymateb yn briodol iddynt
- Perthnasoedd iach, datblygu'r sgiliau i ffurfio a chynnal perthnasoedd iach o ansawdd da gyda gydag eraill
- Cydnerthedd, ein gallu i ymateb i heriau bywyd o ddydd i ddydd mewn ffordd nad yw'n niweidio iechyd ynddi'i hun
- Lleihau stigma a gwahaniaethu
- Ymarfer sy'n cael ei lywio gan drawma mewn dull cymdeithas gyfan, lle mae'r unigolyn, sefydliadau, cymunedau, systemau a'r gymdeithas y maent yn bodoli ynddi yn ymwybodol o effaith trawma ac yn meddu ar y gallu i ymateb

Oherwydd bod sylfeini'r sgiliau hyn yn aml yn ystod plentyndod cynnar, byddwn yn adeiladu ar waith ein rhaglen 1000 Diwrnod Cyntaf i gryfhau llesiant meddyliol plant bach a chynorthwyo rhieni a gofawyr i greu'r amodau ar gyfer y datblygu cymdeithasol ac emosiynol gorau posibl. Bydd hyn yn cynnwys parhau ein gwaith ar ddull iechyd cyhoeddus o ran cymorth magu plant i amlygu'r amodau cymdeithasol, economaidd, ac amgylcheddol ehangach sy'n cynorthwyo rhieni i roi'r dechrau gorau posibl mewn bywyd i'w plant ac i gynorthwyo gwneuthurwyr polisi wrth asesu effaith polisi ar deuluoedd.

Byddwn hefyd yn parhau â'n gwaith i gynorthwyo'r gwaith o ddatblygu a gweithredu Dull Ysgol Gyfan o ran Llesiant Meddyliol ac Emosiynol a datblygu gwaith i gynorthwyo'r gwaith o weithredu'r cwricwlwm fel y gall ein hysgolion greu cyfleoedd a modelu dulliau cynhwysol i adeiladu hunan-barch a hunanhyder, datblygu llythrennedd emosiynol, creu ymdeimlad o berthyn a chysylltioldeb, a chryfhau perthnasoedd iach. Bydd atal trais rhwng cyfoedion ymhlith plant a phobl ifanc yn parhau i fod yn ffocws ein gwaith o ran atal trais ac mae'n cyfrannu at ein dull iechyd cyhoeddus o atal pob math o drais yng Nghymru; gwireddu'r hyn y gallwn ei ddychmygu yn unig ar hyn o bryd - Cymru heb drais. Byddwn yn datblygu rhaglenni gwaith i gynorthwyo'r broses o greu a lledaenu tystiolaeth ar gyfer camau gweithredu effeithiol i hybu llesiant meddyliol a chreu'r amodau mewn cymunedau sy'n cefnogi llesiant cymdeithasol.

Drwy ein gwaith gyda chyflogwyr, byddwn yn eirioli ac yn cefnogi gweithredu yn y gwaith sy'n hyrwyddo llesiant meddyliol ac yn meithrin ymdeimlad o berthyn a rhwydweithiau cymdeithasol cynhwysol. Byddwn yn parhau â'n gwaith gydag Addysg a

Gwella Iechyd Cymru i gynyddu gwybodaeth a sgiliau i hyrwyddo llesiant meddyliol fel elfen graidd o bob rhyngweithiad gofal iechyd. Byddwn yn parhau â'n gwaith i adeiladu capasiti a galluogrwydd yn y system i ymgorffori dulliau sy'n cael eu llywio gan drawma i leihau'r niwed hirdymor sy'n deillio o'r profiad o drallod a thrawma ar unrhyw adeg yn ein bywydau. Rydym yn ymrwymedig i gyd-gyflwyno rhaglen waith a fydd yn galluogi Cymru i ddod yn wlad sy'n cael ei llywio gan drawma gan hyrwyddo dull cymdeithas gyfan ar y cyd, nad yw'n beirniadu, caredig a thrugarog.

Mae cyflymder newid o ran technoleg wedi bod yn gyflym dros y blynyddoedd diwethaf ac mae wedi trawsnewid sut rydym yn cyfathrebu ac yn rhyngweithio â'n gilydd. Bydd ein gwaith yn cydnabod yr angen am gydnheredd mewn amgylcheddau rhithwir hefyd. Byddwn yn ymgorffori'r meddwl hwn ar draws ein cynlluniau.

Yn olaf, byddwn yn parhau â'n gwaith i ymgorffori asesiad o'r effaith ar lesiant meddyliol i gynorthwyo'r rhai sy'n gwneud penderfyniadau wrth sicrhau'r amodau gorau posibl ar gyfer llesiant meddyliol. Gan weithio gydag eraill byddwn hefyd yn ceisio tyfu'r sylfaen dystiolaeth ar gyfer camau gweithredu effeithiol a sicrhau ein bod yn gallu monitro newid a gwerthuso camau gweithredu.

Amcanion

Erbyn 2035, byddwn wedi:

- Gweithio gydag eraill i leihau anghydraddoldebau o ran llesiant meddyliol a chymdeithasol
- Syntheseiddio, dehongli a lledaenu tystiolaeth ar gyfer camau gweithredu effeithiol i gynorthwyo'r gwaith o ddatblygu polisi, deddfwriaeth a chamau gweithredu ar draws systemau i hybu llesiant meddyliol a chymdeithasol a lleihau anghydraddoldebau
- Cyd-greu Cymru sy'n cael ei llywio gan drawma, i leihau effaith profiadau niweidiol yn ystod plentyndod a mathau eraill o adfyd a thrawma
- Paratoi a galluogi camau gweithredu sy'n seiliedig ar dystiolaeth i hyrwyddo a diogelu llesiant meddyliol ar draws y system, gan gynnwys mewn lleoliadau allweddol fel addysg, yn y gwaith ac mewn cymunedau
- Cynorthwyo'r system i adolygu neu werthuso polisi neu raglenni am eu heffaith ar lesiant meddyliol a chymdeithasol ac anghydraddoldebau gan ddefnyddio dull cwrs bywyd
- Datblygu partneriaethau cryf a phwrpasol i gynyddu mynediad at gyfleoedd i bobl hybu eu llesiant meddyliol drwy ymgysylltu â'r pethau ac sy'n eu cadw'n feddyliol iach
- Gweithio gyda phartneriaid a rhieni i alluogi plant i gyflawni'r datblygiad cymdeithasol ac emosynol gorau posibl

Canlyniadau

Byddwn yn gweithio i gynorthwyo'r canlyniadau canlynol ar draws systemau:

- **Gwella iechyd meddyliol y boblogaeth a lleihau'r bwlch llesiant meddyliol rhwng y grwpiau mwyaf cefnog a mwyaf difreintiedig**
(Llinell Sylfaen: 48.92, Dangosydd Cenedlaethol)
- **Cynyddu cyfran y boblogaeth sy'n dweud bod ganddynt ymdeimlad o gymuned**
(Llinell Sylfaen: 69.3%, Fframwaith Canlyniadau Iechyd y Cyhoedd)
- **Cynyddu cyfran y plant sy'n cyflawni eu cerrig milltir datblygiadol - cymdeithasol ac emosynol** (Dangosydd i'w ddatblygu)
- **Lleihau cyfran y boblogaeth sy'n nodi eu bod yn profi trais neu gamdriniaeth**
(Dangosydd i'w ddatblygu)

Blaenoriaeth strategol 3: Hybu Ymddygiad Iach

Cyflwyniad

Hybu ymddygiad iach sy'n cwmpasu gweithgarwch i leihau baich clefyd, anabledd, a marwolaeth gynnar sy'n deillio o'n hymddygiad fel y defnydd o dybaco, ein deiet, pa mor egniol yr ydym ac a ydym yn defnyddio alcohol a sylweddau eraill a sut rydym yn eu defnyddio.

Mae cysylltiad agos rhwng ein hymddygiad â'r ffactorau cymdeithasol, economaidd ac amgylcheddol sydd wedi'u hamlinellu mewn blaenoriaethau cynharach. Mae ein dull o fynd i'r afael ag ymddygiad iach yn cydnabod yn glir bod y cyfleoedd i wneud dewisiadau iachach yn cael eu dylanwadu gan ein hamgylchiadau cymdeithasol ac economaidd, gan lle rydym yn byw, ac yn bwysig gan gamau gweithredu'r diwydiannau sy'n cynhyrchu llawer o nwyddau afiach. Dyma pam, ar gyfer y rhan fwyaf o'r ymddygiad, rydym yn gweld graddiant economaidd-gymdeithasol clir; maent

yn fwy cyffredin ymhlith grwpiau yn y boblogaeth sy'n profi anfantais. Mae'r ffactorau hyn yn un o'r prif ddulliau y mae'r penderfynyddion ehangach yn arwain at afiechyd.

Rydym hefyd yn cydnabod y gall ein hymddygiad fod o ganlyniad i'n llesiant meddyliol. Bydd llawer ohonom yn cydnabod mor hawdd yw bwyta bwydydd llai iach, yn aml fel danteithion pan fyddwn yn teimlo'n isel, neu sut y gall ein defnydd o alcohol gynyddu pan fyddwn dan straen neu'n bryderus. I rai pobl daw'r ymddygiad ymdopi hwn yn hirdymor ac mae'n dod yn arfer ac efallai y bydd angen cymorth ar bobl i fabwysiadu strategaethau ymdopi iachach. Yn y sefyllfaoedd hyn, yn aml mae angen cymorth ar bobl i wneud newidiadau, hyd yn oed pan fydd ganddynt gymhelliant i wneud hynny.

**Hybu
ymddygiad
iach**

Trosolwg – pam mae hyn yn flaenoriaeth

Mae gan brif achosion marwolaeth, yn enwedig marwolaeth gynnar yng Nghymru fel clefyd y galon a chlefyd cylchredol arall, rhai canserau a chlefyd anadlol, fel enghreifftiau, gysylltiadau cryf ag ymddygiad iechyd fel ffactorau risg. Gellir priodoli cyfran sylweddol o'r marwolaethau hyn i ffactorau fel smygu, deiet, a'r defnydd o alcohol. Mae ffactorau ymddygiadol hefyd yn chwarae rhan yn y cyflyrau sy'n arwain at anabledd fel clefydau cyhyrsgerbydol a defnyddio sylweddau.

Smygu yw'r ffactor risg arweiniol o hyd ar gyfer canlyniadau iechyd gwael, yn rhannol oherwydd i rai clefydau mae'r risg yn parhau am sawl blwyddyn hyd yn oed ar ôl i rywun roi'r gorau i smygu, yn enwedig os oeddent yn smygu am amser hir ac oherwydd yr amrywiaeth eang o gyflyrau a achosir gan smygu gan gynnwys clefyd y galon a chylchredol, dementia, canserau a chlefyd yr ysgyfaint. Fodd bynnag, mae cyfraddau smygu wedi lleihau'n sylweddol dros y degawdau diwethaf ac mae'r ffigurau diweddaraf yn awgrymu mai dim ond 13.8% o oedolion yng Nghymru sy'n smygu ar hyn o bryd. Lansiodd Llywodraeth Cymru strategaeth Cymru Ddi-fwg yn 2022 gyda'r nod o leihau cyfraddau smygu i lai na 5% erbyn 2030.

Fodd bynnag, mae ffactorau deietegol a bod dros bwysau a gordewdra wedi'u cyfuno, yn llawer uwch nag effaith defnyddio tybaco; ac er bod cyfraddau smygu yn gostwng, mae cyfraddau'r achosion o fod dros bwysau ac yn enwedig gordewdra yn cynyddu. Yn 2022, roedd y rhan fwyaf o boblogaeth oedolion Cymru (62%) naill ai'n byw gyda bod dros bwysau neu ordewdra ac roedd 25% yn byw gyda gordewdra, mae hyn yn golygu bod eu pwysau ar lefel lle mae'r risg o iechyd gwael yn uchel. Mae cyfraddau gordewdra yn uwch yn y rhai o gefndir mwy difreintiedig. Lansiodd Llywodraeth Cymru Pwysau Iach: Cymru Iach fel strategaeth hirdymor i leihau lefelau dros bwysau a gordewdra yn y boblogaeth. Ein deiet, gan gynnwys y defnydd o alcohol ac a ydym yn egniol yw achosion ymddygiadol arweiniol ar gyfer bod dros bwysau a gordewdra. Mae ychydig dros hanner yr oedolion (56%) yn cyrraedd y lefel o weithgarwch corfforol a argymhellir gan Brif Swyddogion Meddygol y DU, sef 150 munud

weithgarwch cymedrol neu egniol yr wythnos. Fodd bynnag, wrth i'n dealltwriaeth gynyddu, rydym yn gwybod bod yr enillion iechyd mwyaf i'w gwneud drwy helpu'r 30% o oedolion yng Nghymru sy'n segur ar hyn o bryd (yn egniol am lai na 30 munud yr wythnos) i fod yn fwy egniol.

Mae bod yn egniol yn dibynnu ar amrywiaeth o ffactorau ond gall gynnwys lle rydym yn byw, a oes gennym fynediad hawdd at leoedd i gerdded a beicio; a oes gennym fynediad at drafnidiaeth gyhoeddus aml a dibynadwy fel dewis arall yn lle defnyddio car, p'un a allwn fforddio mynd i gampfa neu ganolfan hamdden yn rheolaidd, a'r math o waith rydym yn ei wneud. Cydnabyddir bod ein bywydau yn gynyddol eisteddog ac mae'r angen i greu cyfleoedd i fod yn egniol yn ffenomen gymharol ddiweddar na fyddai wedi'i chydabod gan bobl 100 mlynedd yn ôl.

Mae tlodi bwyd yn cael ei gydnabod fel problem sylweddol ac mae'n tyfu, mae llawer o deuluoedd yn cael trafferth darparu bwyd o gwbl ac mae ganddynt lawer llai o allu o ran canolbwyntio ar a yw'r bwyd hwnnw yn iach ai peidio. Ni fydd yn hawdd gwrthdroi newidiadau sydd wedi digwydd dros ddegawdau ond os na fyddwn yn gweithredu, bydd baich clefyd sy'n gysylltiedig â gordewdra yn parhau i gynyddu.

Yn ystod y cyfnod rhwng 1990 a 2016, cynyddodd y baich clefyd y gellir ei briodoli i alcohol a chyffuriau. Mae'r defnydd o alcohol wedi'i normaleiddio yn ein cymdeithas, ond eto cyhoeddodd Sefydliad Iechyd y Byd ddatganiad ym mis Ionawr 2023 lle mae'n datgan 'o ran y defnydd o alcohol nid oes swm diogel nad yw'n effeithio ar iechyd'. Roedd Canllawiau Prif Swyddogion Meddygol y Deyrnas Unedig a luniwyd yn 2016 yn adlewyrchu'r egwyddor hon wrth siarad am 'Ganllawiau Yfed Risg Isel' yn hytrach na lefelau diogel.

Cwmpas

Bydd y flaenoriaeth hon yn canolbwyntio'n bennaf ar yr ymddygiad sy'n cael yr effaith fwyaf ar afiechyd, anabledd a marwolaeth gynnar y gellir eu hatal. Wrth wneud hyn rydym hefyd yn cydnabod cyfraniad yr ymddygiad hwn at iechyd y blaned yn ogystal ag iechyd unigolion.

Byddwn yn parhau â'n gwaith fel system iechyd cyhoeddus, gyda'r Cyfarwyddwyr Iechyd Cyhoeddus yn y byrddau iechyd ac awdurdodau lleol, i fynd i'r afael â thybaco a gordewdra gan ddefnyddio dull systemau, a byddwn yn gweithio i ddatblygu dull tebyg i atal niwed o'r defnydd o gyffuriau ac alcohol. Rydym wedi gweld manteision mesuradwy i'n dull ar y cyd o ran thybaco, yn enwedig drwy Helpa Fi i Stopio a byddwn yn ceisio adeiladu ar hyn i gyflawni ein huchelgais di-fwg.

Byddwn yn gweithio i gynorthwyo'r system ehangach wrth fesur newid. Bydd y rhain yn cynnwys gostyngiadau cyffredinol o ran ymddygiad sy'n niweidiol i iechyd a'r bwlch rhwng y grwpiau mwyaf a lleiaf cefnog mewn cymdeithas. Byddwn hefyd yn cydnabod bod sylfeini llawer o'r ymddygiad hwn yn dechrau yn ystod plentyndod a byddwn yn parhau â'n gwaith i gefnogi'r broses o fabwysiadu ymddygiad iach o enedigaeth. Mae hyn yn cynnwys gweithio gyda phartneriaid i gynyddu nifer y rhai sy'n bwydo ar y fron a chyflwyno bwydydd solet yn y ffordd orau posibl. Byddwn hefyd yn datblygu dull ysgol gyfan o ran bwyd a fydd yn cynnwys gwaith i sicrhau bod safonau maeth yn unol â'r canllawiau gwyddonol diweddaraf ac y gallwn werthuso effaith polisi i sicrhau ei fod yn cael yr effaith ddymunol ar arferion bwyta plant a phobl ifanc.

Byddwn yn defnyddio dull penderfynyddion iechyd masnachol, sy'n canolbwyntio ar weithgarwch yn y sector preifat sy'n effeithio ar iechyd y boblogaeth. Nod y dull hwn yw nodi'r diwydiannau nwyddau afiach hynny sy'n mynd ati i hyrwyddo ymddygiad sy'n niweidiol i iechyd, a gweithredu arnynt. Mae Cymru wedi bod yn rhagweithiol wrth gyflwyno deddfwriaeth i leihau effaith niweidiol tybaco a byddwn yn cynorthwyo Llywodraeth Cymru drwy roi tystiolaeth i lywio camau gweithredu er mwyn sicrhau bod Cymru yn parhau ymhlith y gwledydd arweiniol yn fyd-eang sy'n mynd i'r afael â'r materion hyn. Rydym yn cydnabod wrth fynd i'r afael â grymoedd y diwydiant yn fyd-eang y bydd angen i ni weithio'n agos gydag asiantaethau iechyd cyhoeddus yn y Deyrnas Unedig ac yn fyd-eang i sicrhau ein bod yn cyfrannu at gamau gweithredu ar y cyd ac yn cael budd o hyn.

Byddwn hefyd yn gweithio i sicrhau y gallwn nodi ymddygiad newydd ac sy'n dod i'r amlwg, y gall gweithgarwch corfforaethol ei ysgogi neu ddylanwadu arno. Rydym wedi gweld pryder cynyddol mewn perthynas â materion fel niwed sy'n gysylltiedig â gamblo ac mae consensws cyffredinol gan y rhan fwyaf o randdeiliaid bod hyn i'w briodoli, yn rhannol o leiaf, i rôl y diwydiant. Bu pryder cynyddol am nifer y bobl ifanc sy'n fepio a'r rôl y gall cynnyrch untro deniadol, â blas sy'n newydd i'r farchnad eu chwarae. Mae dryswch ynghylch canabis ac i ba raddau y mae'n niweidiol yn deillio yn rhannol o gamau gweithredu diwydiant naill ai mewn perthynas â chynnyrch sy'n deillio o ganabis heb gynhwysion gweithredol a'u hyrwyddo neu gan y diddordebau masnachol hynny sy'n argymhell dad-droseddoli.

Byddwn yn gweithio i ddatblygu dull o ymchwilio i ymddygiad newydd ac sy'n dod i'r amlwg a all gael effaith ar iechyd y boblogaeth ac ymateb i hyn, er mwyn sicrhau y gallwn roi tystiolaeth a chynghor amserol i'r Llywodraeth, y system ehangach a'r cyhoedd. Byddwn hefyd yn parhau â'n gwaith i sicrhau bod camau gweithredu i fynd i'r afael â ffactorau ymddygiadol gan ddefnyddio dull sy'n cael ei lywio gan wyddor ymddygiad, a defnyddio'r data a'r dystiolaeth orau posibl sydd ar gael o amrywiaeth gynyddol o ffynonellau fel bod gennym y ddealltwriaeth orau posibl o ysgogwyr ymddygiad

afiach. Er ein bod yn cydnabod y dylai ein camau gweithredu geisio dylanwadu ar yr amgylchedd ehangach yn bennaf, gan wneud y dewisiadau iach yn ddewisiadau hawdd, rydym yn cydnabod y bydd cymorth i unigolion yn parhau'n elfen allweddol o'n gwaith. Byddwn yn cynorthwyo'r rhai sy'n gweithio gydag unigolion yn y system iechyd a gofal i ddarparu dulliau newid ymddygiad sy'n seiliedig ar dystiolaeth drwy raglenni fel Gwneud i Bob Cyswllt Gyfrif.

Amcanion

Erbyn 2035, byddwn wedi:

- Gweithio gydag eraill i leihau baich clefyd yng Nghymru o'r defnydd o gynnyrch sy'n niweidiol i iechyd a chynyddu ymddygiad sy'n hybu iechyd
- Syntheseiddio, dehongli a lleadaenu tystiolaeth ar gyfer camau gweithredu effeithiol i gynorthwyo'r polisi, deddfwriaeth a chamau gweithredu ar draws systemau ar dybaco, deiet, anweithgarwch corfforol, alcohol a sylweddau eraill
- Galluogi camau gweithredu ar draws systemau drwy ddatblygu a phrofi dulliau newydd a chydlynu rhaglenni gwaith
- Sefydlu a gweithredu dulliau ar gyfer asesiad cyflym o ymddygiad newydd ac sy'n dod i'r amlwg ar gyfer eu heffaith iechyd cyhoeddus
- Adolygu neu werthuso polisi neu raglenni i weld beth yw eu heffaith

Canlyniadau

Byddwn yn gweithio i gynorthwyo'r canlyniadau canlynol ar draws systemau:

- **Lleihau canran yr achosion o smygu i 5% erbyn 2030**
(Llinell Sylfaen: 13.8%, Fframwaith Canlyniadau Iechyd y Cyhoedd)
- **Cynyddu cyfran y boblogaeth sy'n bwysau iach**
(Llinell Sylfaen: 36.7%, Fframwaith Canlyniadau Iechyd y Cyhoedd)
- **Cynyddu cyfran y boblogaeth sy'n egnïol**
(Llinell Sylfaen: 55.5%, Fframwaith Canlyniadau Iechyd y Cyhoedd)
- **Cynyddu cyfran y boblogaeth y mae eu defnydd o alcohol yn risg isel**
(Llinell Sylfaen: 82.1%, Fframwaith Canlyniadau Iechyd y Cyhoedd)

Blaenoriaeth Strategol 4:

Cefnogi datblygu system iechyd a gofal gynaliadwy sy'n canolbwyntio ar atal ac ymyrryd yn gynnar

Cyflwyniad

Mae gan Iechyd Cyhoeddus Cymru rôl genedlaethol o ran darparu arweinyddiaeth sy'n seiliedig ar dystiolaeth wrth ddatblygu strategaethau iechyd cyhoeddus ac wrth weithio mewn partneriaeth â GIG Cymru a chymunedau i gydlynu gweithgarwch iechyd cyhoeddus. Mae'r system iechyd a gofal yn gweithio gyda'i gilydd i sicrhau bod gofal iechyd yn addas ar gyfer nawr a chenedlaethau'r dyfodol, ac mae hyn yn ei gwneud yn ofynnol datblygu modelau gofal iechyd cynaliadwy. Bydd ein dull yn adlewyrchu gweithgarwch a gweithredu atal sy'n seiliedig ar dystiolaeth.

Mae gan Cymru lachach uchelgais i bawb yng Nghymru fyw bywydau hir, iach, hapus ac mae'n pennu'r cyfeiriad polisi ar gyfer sut y bydd y system iechyd a gofal cymdeithasol yn gweithio gyda'i gilydd i gyflawni modelau gofal cynaliadwy. Mae gofal iechyd cynaliadwy yn cyflawni gofal o ansawdd uchel heb niweidio'r amgylchedd, yn fforddiadwy nawr ac yn y dyfodol, ac yn sicrhau effaith gymdeithasol gadarnhaol. Mae hyn yn cynnwys symud gwasanaethau allan o'r ysbty i gymunedau, cael mwy o wasanaethau sy'n atal pobl rhag mynd yn sâl drwy ganfod pethau'n gynharach, neu eu hatal yn llwyr. Bydd hyn yn cynnwys helpu pobl i reoli eu hiechyd a'u salwch hirdymor eu hunain. Mae hefyd yn golygu gwneud pethau'n haws i bobl barhau i fod yn egniol ac yn annibynnol yn eu cartrefi a'u cymunedau.

**Cefnogi system
iechyd a gofal
gynaliadwy**

Trosolwg – pam mae hyn yn flaenoriaeth

Mae mwy o bobl yng Nghymru yn byw'n hirach ac mae angen mwy o ofal iechyd a chymdeithasol arnynt nag o'r blaen, ond mae adnoddau o dan bwysau. Mae poblogaeth sy'n heneiddio, anghydraddoldebau o ran iechyd a chanlyniadau iechyd ac etifeddiaeth o faterion o ganlyniad i bandemig Covid-19 wedi cyfuno i arwain at bwysau enfawr ar y system iechyd a gofal. Mae hyn yn cael effeithiau sylweddol ar gleifion a'u teuluoedd, gan gynnwys mewn perthynas â mynediad at driniaeth a'i phrydlondeb, niwed y gellir ei osgoi a chanlyniadau cyffredinol. Mae'r materion hyn yn debygol o gael eu heffeithio ymhellach gan bwysau uniongyrchol eraill, fel yr argyfwng costau byw, a fydd yn ehangu anghydraddoldebau ymhellach. Fel rhan o'r adferiad ar draws systemau o Covid-19, mae gennym gyfle i gynorthwyo datblygiadau a gwelliannau diriaethol yn enwedig mewn perthynas ag atal ac ymyrryd yn gynnar.

Mae'r pwysau presennol yn y GIG a gofal cymdeithasol yn cael effeithiau sylweddol ar ganlyniadau'r boblogaeth ac yn codi cwestiynau ynghylch cynaliadwyedd hirdymor y system gyfan. Er bod sawl pwysau uniongyrchol, mae'n parhau'n hollbwysig ein bod yn canolbwyntio ar atal, ymyrryd yn gynnar a thegwch i ddatblygu modelau gofal cynaliadwy sy'n diwallu anghenion y boblogaeth ar hyn o bryd ac yn y dyfodol, lleihau niwed a gwella canlyniadau.

Mae gennym rôl allweddol wrth gynorthwyo'r system iechyd a gofal i ddatblygu llwybrau integredig, sy'n canolbwyntio ar y person gyda ffocws ar ganlyniadau o ansawdd. Byddwn yn gweithio gyda phartneriaid allweddol i gydlynu ymdrechion ar draws y system. Rhoddodd y pandemig ddysgu sylweddol mewn perthynas â chlefydau heintus yn y dyfodol a gallu asiantaethau perthnasol i ymateb, ar y cyd, i heriau gofal iechyd. Byddwn yn adeiladu ar y systemau effeithiol i sicrhau bod iechyd cyhoeddus a gofal iechyd yn gweithio gyda'i gilydd i gyflawni canlyniadau teg o ran iechyd y boblogaeth. Mae tystiolaeth sylweddol o fanteision atal sylfaenol ac eilaidd mewn perthynas â lleihau achosion o glefydau a morbidrwydd cysylltiedig, gan gynnwys llawer o ganserau a chlefyd cardiofasgwlaidd.

Drwy ddefnyddio dull gofal iechyd o ran iechyd cyhoeddus, byddwn yn ceisio blaenoriaethu adnoddau i sicrhau'r buddiannau mwyaf posibl i'r boblogaeth o ran gofal iechyd, gan sicrhau bod gofal iechyd yn diwallu anghenion unigol a grŵp, gyda ffocws ar leihau anghydraddoldebau iechyd. Gallwn wella iechyd ar lefel y boblogaeth drwy atal a chanfod clefydau'n gynnar neu wella canlyniadau sy'n gysylltiedig ag iechyd drwy fynediad at ymyriadau gofal iechyd neu driniaethau effeithiol a'u defnyddio.

Cwmpas

Mae'r flaenoriaeth hon yn ganolog i rôl Iechyd Cyhoeddus Cymru wrth symud cydbwysedd ein system iechyd a gofal yng Nghymru i ganolbwyntio ar atal, ymyrryd yn gynnar, a thegwch iechyd, er mwyn gwella canlyniadau i'n poblogaeth. Mae ein rôl a'n cwmpas o fewn y flaenoriaeth hon yn cynnwys:

- Rôl arweinyddiaeth wrth weithio gyda GIG Cymru ac asiantaethau gofal i gynorthwyo iechyd cyhoeddus yng Nghymru, gan ganolbwyntio'n benodol ar fesurau ataliol sy'n seiliedig ar dystiolaeth
- Rôl glir ac amlwg mewn dull gofal iechyd o ran iechyd cyhoeddus yn genedlaethol ac yn lleol drwy ddatblygu Fframwaith Iechyd Cyhoeddus Cymru ar gyfer Gofal Iechyd o ran Iechyd Cyhoeddus mewn cydweithrediad â rhanddeiliaid allweddol
- Rôl arweinyddiaeth i iechyd a gofal wrth argymell, cydlynu a chynorthwyo trawsnewid ar gyfer atal, ymyrryd yn gynnar, a thegwch i'w hymgorffori drwy gydol y llwybr iechyd a gofal cyfan, gan gynnwys ffactorau sy'n cyfrannu
- Hyrwyddo dulliau o ddeall ein poblogaeth yn well a defnyddio asesiadau o effaith i nodi carfannau 'mewn perygl' i lywio dealltwriaeth o sut i gyflawni'r ymyriadau gwerth uchaf, yn enwedig mewn atal eilaidd
- Mae nodi poblogaethau agored i niwed, grwpiau ar y cyrion ac anghydraddoldebau iechyd lleol a chynghori ar gomisiynu i ddiwallu eu hanghenion gofal iechyd yn cymhwyso'r egwyddorion hyn i wasanaethau gofal iechyd a ddarparwn yn uniongyrchol e.e. rhaglenni sgrinio'r boblogaeth
- Arwain a chynorthwyo'r system gofal iechyd yng Nghymru i ddefnyddio ei rôl, fel sefydliadau angori, i ddylanwadu ac effeithio ar iechyd a llesiant

Byddwn yn cynorthwyo ein partneriaid drwy lywio, asesu a chynllunio anghenion iechyd poblogaethau wedi'u diffinio ac is-setiau'r poblogaethau hynny. Bydd hyn yn cynnwys ystyried effaith defnyddio dull ataliol i gynnwys atal sylfaenol, eilaidd a thrydyddol.

Byddwn hefyd yn galluogi ac yn paratoi adnoddau i gynorthwyo dull sy'n cael ei lywio a'i ysgogi gan ddata o ran cynllunio, gwneud penderfyniadau sy'n cael eu llywio gan dystiolaeth, gyda'r nod o sicrhau mynediad teg at wasanaethau gofal iechyd o ansawdd, sy'n canolbwyntio ar y person, integredig ac sy'n diwallu anghenion y boblogaeth ledled Cymru ar hyn o bryd ac yn y dyfodol. Bydd hyn yn cynorthwyo'r system ehangach i ddeall iechyd a llesiant yng Nghymru, gan ganolbwyntio ar faich clefyd. Byddwn hefyd yn sicrhau dull cenedlaethol cyson o goladu data a rhannu deallusrwydd, gan gynnwys mewnwelediad ymddygiadol o'r boblogaeth, cleifion, clinigwyr a'r gweithlu ehangach.

Byddwn yn cynorthwyo'r gwaith o ddatblygu fframwaith ar gyfer lleihau anghydraddoldebau

iechyd, y gellir ei gymhwysu'n gyson ledled Cymru i fynd i'r afael ag amrywiad a thegwch mewn llwybrau gofal (e.e. archwiliad tegwch iechyd). Bydd hyn yn cynnal ansawdd o ran profiad y claf, diogelwch a chanlyniadau ac yn sicrhau defnydd effeithlon a seiliedig ar werthoedd o adnoddau drwy flaenoriaethu, arfarnu opsiynau a dull sy'n canolbwyntio ar effaith, gan ystyried gwerthuso economaidd ac adenillion ar fuddsoddi. Byddwn hefyd yn cynorthwyo trawsnewid gofal sylfaenol. Drwy arwain a datblygu adnoddau Unwaith i Gymru, gallwn sicrhau bod lensys gwella iechyd y boblogaeth, gofal iechyd o ran iechyd cyhoeddus a lleihau anghydraddoldebau yn llywio ac yn llunio diwygio gofal sylfaenol ehangach yng Nghymru. Byddwn hefyd yn rhoi arweinyddiaeth i gynorthwyo gwelliant parhaus mewn diogelu ar draws GIG Cymru, gan ganolbwyntio ar fwy o ddefnydd o fethodolegau a dulliau gwella ansawdd, gan ddysgu gyda GIG Cymru wrth gadw arweinyddiaeth gydweithredol o Rwydwaith Diogelu GIG Cymru.

Amcanion

Erbyn 2035, byddwn wedi:

- Cynorthwyo'r system i symud y cydbwysedd iechyd a gofal tuag at atal, ymyrryd yn gynnar a thegwch
- Sicrhau'r cyfleoedd mwyaf posibl i atal morbidrwydd clefydau drwy ganolbwyntio ar atal eilaidd ac ymyriadau iechyd a gofal, gan gynnwys sicrhau bod adnoddau'n cael eu dyrannu'n deg
- Gofal â chymorth yn symud yn agosach i gartref, gan sicrhau ei fod yn canolbwyntio ar y person
- Darparu data, dadansoddi, tystiolaeth ymchwil a gwerthuso i wella iechyd a llesiant Cymru a mynd i'r afael ag anghydraddoldebau iechyd
- Cynorthwyo ein partneriaid i ddefnyddio maint, graddfa a chyrhaeddiad y system gofal iechyd i ddylanwadu'n gadarnhaol ar iechyd a llesiant cymunedau

Canlyniadau

Byddwn yn gweithio i gynorthwyo'r canlyniadau canlynol ar draws systemau:

- **Cynyddu nifer yr oedolion o oed gweithio sydd mewn iechyd da**
(Llinell Sylfaen: 79.6%, Fframwaith Canlyniadau Iechyd y Cyhoedd)
- **Cynyddu cyfran yr oedolion o oed gweithio heb salwch cyfyngol hirdymor**
(Llinell Sylfaen: 60.1%, Fframwaith Canlyniadau Iechyd y Cyhoedd)
- **Cynyddu nifer y bobl hŷn mewn iechyd da**
(Llinell Sylfaen: 66.6%, Fframwaith Canlyniadau Iechyd y Cyhoedd)
- **Cynyddu cyfran y bobl hŷn heb salwch cyfyngol hirdymor**
(Llinell Sylfaen: 33.3%, Fframwaith Canlyniadau Iechyd y Cyhoedd)

Blaenoriaeth strategol 5:

Darparu gwasanaethau iechyd cyhoeddus rhagorol i ddiogelu'r cyhoedd a sicrhau'r canlyniadau iechyd gorau posibl i'r boblogaeth

Cyflwyniad

Mae diogelu'r cyhoedd rhag effeithiau heintiau ac amlygiad i broblemau amgylcheddol, fel llygredd aer, a chyflawni ein rhaglenni sgrinio cenedlaethol yn gyfrifoldebau craidd ar gyfer Iechyd Cyhoeddus Cymru. Mae ein statws ymatebwr Categori 1 yn dangos ein rôl o ran diogelu'r cyhoedd yn erbyn afiechyd a gweithio gyda'n partneriaid i liniaru risgiau i iechyd pobl. Rydym yn gweithio i ddiogelu iechyd pobl Cymru drwy ddarparu nifer

o wasanaethau diogelu iechyd a rheoli heintiau, a rhaglenni sgrinio cenedlaethol. Rydym yn darparu, yn monitro, ac yn gwerthuso saith rhaglen sgrinio sy'n seiliedig ar y boblogaeth ac yn cydlynu rhwydwaith clinigol a reolir Cymru gyfan ar gyfer sgrinio cynenedigol. Nodau'r rhaglenni yw naill ai lleihau nifer yr achosion o glefyd (e.e. sgrinio serffigol) neu wella diagnosis cynnar i leihau effaith y clefyd (e.e. sgrinio'r fron).

**Darparu
gwasanaethau
iechyd cyhoeddus
rhagorol**

Trosolwg – pam mae hyn yn flaenoriaeth

Mae diogelu iechyd poblogaeth Cymru yn erbyn heintiau a bygythiadau amgylcheddol yn allweddol i gyflawni Cymru iachach. Roedd pandemig Covid-19, a'i oblygiadau parhaus, wedi tynnu sylw at y bygythiad difrifol i iechyd yn sgil clefydau trosglwyddadwy ac atgyfnerthu pam y bydd amddiffyn iechyd a diogelu iechyd, o fewn realiti newidiol byd rhyng-gysylltiedig, yn parhau'n flaenoriaeth iechyd cyhoeddus.

Yn fyd-eang, mae'r pandemig wedi dangos mor rhyng-gysylltiedig yr ydym ag eraill, a sut y mae'n rhaid i ni fod yn barod i weithredu ar fygythiadau byd-eang i iechyd, gan gynnwys chwilio'r gorwelion ar gyfer bygythiadau yn y dyfodol. Byddwn yn ymgorffori'r hyn a ddysgwyd o bandemig Covid-19 a sicrhau ein bod mor barod ag y gallwn fod ar gyfer bygythiadau yn y dyfodol. Mae bygythiadau byd-eang sylweddol, fel ymwrthedd gwrthficrobaidd lle mae heintiau'n mynd yn fwy anodd eu trin â chyffuriau, yn un bygythiad byd-eang o'r fath a rhaid i ni ganolbwyntio ein gwasanaethau ar ei leihau. Bydd ein gallu i gysylltu â'n partneriaid byd-eang i fod yn ymwybodol o fygythiadau i iechyd wrth iddynt ddod i'r amlwg a rhoi systemau ar waith i fynd i'r afael â nhw yn bwysig wrth i ni weithio i ddiogelu iechyd cenedlaethau'r dyfodol.

Ar gyfer ein rhaglenni sgrinio iechyd y boblogaeth, byddwn yn darparu gwasanaethau rhagorol sy'n ddiogel, yn effeithiol, yn canolbwyntio ar bobl, yn amserol, yn effeithlon ac yn deg i sicrhau bod ymyriadau sy'n seiliedig ar dystiolaeth yn gwella iechyd y boblogaeth yng Nghymru. Mae canser yn un o achosion arweiniol marwolaeth yn fyd-eang ac yng Nghymru ac mae modd gwella nifer o ganserau os byddant yn cael eu canfod yn gynnar a'u trin yn effeithiol. Rydym yn darparu, yn monitro, ac yn gwerthuso saith rhaglen sgrinio sy'n seiliedig ar y boblogaeth, ac yn cydlynu rhwydwaith clinigol a reolir Cymru gyfan ar gyfer sgrinio cynnedigol.

Mae sut rydym yn darparu ein gwasanaethau i ddiogelu iechyd pobl Cymru yn hollbwysig. Mae Deddf Iechyd a Gofal Cymdeithasol (Ansawdd ac Ymgysylltu) (Cymru) 2020 yn amlygu'r ddyletswydd ansawdd sydd gennym i ddarparu gofal iechyd diogel, effeithiol, sy'n canolbwyntio ar y person, amserol, effeithlon a theg yng nghyd-destun diwylliant dysgu, a chredwn y bydd darparu ein gwasanaethau o dan y fframwaith hwn yn sicrhau'r canlyniadau gorau i bobl Cymru.

Cwmpas

Rydym wedi diffinio rhagoriaeth drwy ddimensiynau ansawdd y Sefydliad Meddyginiaethau, sydd hefyd yn cael eu defnyddio yn Neddf Iechyd a Gofal Cymdeithasol (Ansawdd ac Ymgysylltu) (Cymru) 2020. Y rhain yw:

- **Diogelwch** – Dylai gwasanaethau allu dangos drwy dystiolaeth gadarn eu bod yn ddiogel, a bod ymyriadau'n cynnig mwy o fudd na risg
- **Effeithiolrwydd** – Dylai gwasanaethau gael diwylliant o ymyrryd sy'n seiliedig ar dystiolaeth
- **Canolbwyntio ar y claf (a'r boblogaeth)** - Dylai gwasanaethau allu dangos eu bod yn ymgysylltu'n rheolaidd ac yn rhagweithiol â rhanddeiliaid a derbynwyr gwasanaethau i asesu eu profiadau fel rhan o broses barhaus o wella gwasanaethau
- **Amseroldeb** – Dylai gwasanaethau allu ymateb mewn ffordd amserol
- **Effeithlonrwydd** – Dylai gwasanaethau allu dangos bod effeithiau ar iechyd y boblogaeth yn cael eu cyflawni yn y ffordd fwyaf effeithlon
- **Ecwiti** – Dylai gwasanaethau gydymffurfio ag egwyddor sy'n penderfynu beth sy'n gyfiawn ac yn deg wrth ddsbarthu gofal iechyd

Fodd bynnag, rydym yn cydnabod pwysigrwydd arloesi a gwella'n gwasanaethau'n barhaus a meddu ar fesurau rhagoriaeth ychwanegol:

- **Arloesedd/gwelliant parhaus** – byddai gwasanaethau iechyd cyhoeddus rhagorol bob amser yn ceisio arloesi a gwella er mwyn cyflawni rhagoriaeth
- **Addysg a hyfforddiant** – er mwyn darparu gwasanaethau iechyd cyhoeddus rhagorol rhaid i ni fuddsoddi yn ein staff, gan sicrhau bod ganddynt y set sgiliau cywir i gyflawni rhagoriaeth
- **Cydweithio mewnol ac allanol** – byddai gwasanaethau iechyd rhagorol yn rhai sy'n cydweithio ar draws y sefydliad a'r system iechyd cyhoeddus i gyflawni canlyniadau dymunol

Mae'r flaenoriaeth strategol hon yn canolbwyntio ar ddarparu'r holl wasanaethau sy'n wynebu'r cyhoedd a chleifion a ddarperir gan Iechyd Cyhoeddus Cymru, gan ganolbwyntio'n arbennig ar sgrinio, diogelu iechyd a microbioleg. Fodd bynnag, wrth

i ni weithredu ein strategaeth, byddwn hefyd yn ceisio cymhwyso'r dull hwn i'n gwasanaethau iechyd cyhoeddus craidd eraill a ddarparwn.

Rhaglenni Cenedlaethol Sgrinio'r Boblogaeth

Byddwn yn darparu rhaglenni sgrinio iechyd y boblogaeth i bobl Cymru er mwyn sicrhau ymyriadau sy'n seiliedig ar dystiolaeth i wella iechyd poblogaeth Cymru. Bydd ein rhaglenni sgrinio yn cael eu llywio gan argymhellion sy'n seiliedig ar dystiolaeth. Nod y rhaglenni yw naill ai lleihau nifer yr achosion o glefyd neu wella diagnosis cynnar i leihau effaith y clefyd. Mae cynnig teg o sgrinio i'r boblogaeth gymwys ond ceir amrywiad o ran nifer y rhai sy'n manteisio arno ac mae

galluogi cydsyniad ar sail gwybodaeth i wella nifer y rhai sy'n cael eu sgrinio a lleihau annhegwch yn flaenoriaeth allweddol. Roedd pandemig Covid-19 wedi effeithio'n fawr ar ein gallu i ddarparu ein rhaglenni sgrinio. Byddwn yn canolbwyntio ar adfer ein dwy raglen sgrinio sydd wedi'u hoedi o hyd drwy raglen uchelgeisiol a fydd yn croesawu'r defnydd o dechnoleg newydd, ynghyd â gweithredu dulliau newydd ac arloesi sy'n canolbwyntio ar wella arferion.

Gwasanaethau Diogelu Iechyd a Heintiau

Mae ein dull o ymateb i heriau clefydau trosglwyddadwy yng Nghymru yn cynnwys darparu nifer o raglenni a gwasanaethau, ac amlygwyd pwysigrwydd y rhain yn ystod pandemig Covid-19. Byddwn yn dysgu o brofiadau ein gwasanaethau diogelu iechyd a heintiau yn ystod pandemig Covid-19 i sicrhau bod systemau wedi'u paratoi ar gyfer heriau clinigol, diagnostig a diogelu iechyd bygythiadau yn y dyfodol.

Byddwn yn darparu'r rhain mewn ffordd integredig, i sicrhau mwy o gydnerthedd, cynaliadwyedd, a chapasiti ar draws ein cynnig gwasanaeth ehangach. Mae gennym rôl arweinyddiaeth systemau, gan weithio gyda'n partneriaid a'u cynghori ynghylch strategaethau i sicrhau diagnosis cynnar ac effeithiol o haint, trin haint yn gynnar ac yn effeithiol ac ymyriad effeithiol cynnar i reoli'r lledaeniad. Mae gwasanaethau allweddol yn Iechyd Cyhoeddus Cymru yn cefnogi'r gwaith o gyflawni'r ymateb, gan gynnwys y Ganolfan Wylidwriaeth ar gyfer Clefydau Trosglwyddadwy i ddeall effaith clefydau trosglwyddadwy ac ymyriadau ar boblogaeth Cymru.

Mae Covid-19 a heintiau anadlol eraill yn parhau i amlygu pwysigrwydd imiwneiddio fel yr ymyriad pwysicaf ar gyfer atal clefyd/llai o ddifrifoldeb o ran canlyniad, ochr yn ochr â rheoli brigiad o achosion a rheoli heintiau yn effeithiol. Mae'r Rhaglen Brechu a Chlefydau Ataliadwy yn cyflwyno dull cenedlaethol o imiwneiddio a brechu. Byddwn hefyd yn chwarae rhan annatod yn y system i ddiogelu iechyd pobl Cymru rhag bygythiadau amgylcheddol. Mae ein gwasanaethau iechyd cyhoeddus amgylcheddol yn sicrhau ein bod yn lleihau nifer y bobl sy'n mynd yn sâl neu'n marw o ganlyniad i niwed amgylcheddol ac yn cynyddu nifer y bobl sy'n cael manteision iechyd o amgylchedd da drwy eiriolaeth, arweiniad polisi, cyngor arbenigol a gwyliadwriaeth.

Bydd ein gwasanaethau microbioleg yn parhau i ddarparu gwasanaethau cynghori diagnostig a chlinigol o'r radd flaenaf a Gwasanaethau Microbioleg Arbenigol a Chyfeirio i gynorthwyo diagnosteg, gwyliadwriaeth a nodi a rheoli brigiad o achosion.

Arloesi a bygythiadau yn y dyfodol

Bydd ein gwasanaethau iechyd cyhoeddus bob amser yn ceisio arloesi a gwella er mwyn cyflawni rhagoriaeth. Mae genomeg iechyd cyhoeddus yn canolbwyntio ar boblogaethau, gwasanaethau iechyd a rhaglenni iechyd cyhoeddus yn hytrach na gofal clinigol unigol, drwy gymhwyso datblygiadau ym maes genomeg dynol a phathogen i wella iechyd cyhoeddus ac atal clefydau. Bydd y Rhaglen

Genomeg Iechyd Cyhoeddus yn Iechyd Cyhoeddus Cymru yn ein galluogi i arwain ar wella canlyniadau i bobl yng Nghymru ar lefel y boblogaeth. Byddwn yn parhau i arwain y gwaith o ddatblygu canllawiau Stiwardiaeth Gwrthficrobaidd ar draws y GIG, gyda'r nod o leihau baich haint ac felly'r galw am gyffuriau gwrthficrobaidd.

Amcanion

Erbyn 2035, byddwn wedi:

- Darparu rhaglenni sgrinio iechyd y boblogaeth rhagorol, sy'n canolbwyntio ar bobl ac sy'n gwella iechyd poblogaeth Cymru mewn ffordd deg
- Datblygu ac addasu rhaglenni sgrinio iechyd y boblogaeth yn unol â thystiolaeth bresennol ac archwilio arloesedd i wella llwybrau
- Sicrhau ein bod yn gwneud y gorau o'r rhaglen sgrinio coluddion ac yn darparu rhaglen sgrinio llygaid diabetig gynaliadwy a gwneud y gorau ohoni
- Galluogi'r gwaith o weithredu argymhellion newydd Pwyllgor Sgrinio Cenedlaethol y DU ar gyfer y boblogaeth yng Nghymru
- Profi llai o heintiau sy'n gysylltiedig ag iechyd a gofal cymdeithasol a defnyddio cyffuriau gwrthficrobaidd mewn ffordd briodol yn unig
- Darparu'r dystiolaeth sydd ei hangen ar glinigwyr i gynyddu cyflymder diagnosis er mwyn gallu trin cleifion mewn ffordd amserol a chywir. Caiff hyn ei wneud drwy ddarparu ein gwasanaethau microbiolog gan ddefnyddio technegau o'r radd flaenaf, modern a ddatblygir drwy arloesi a gwella parhaus
- Disgrifio cymunedau sy'n wynebu risg uwch o niwed o glefyd trosglwyddadwy yn well gan arwain at ymyriadau sy'n seiliedig ar dystiolaeth i leihau nifer y bobl sy'n mynd yn sâl neu'n marw o glefydau trosglwyddadwy a niwed amgylcheddol
- Darparu arweinyddiaeth systemau i gynorthwyo'r gwaith o ddarparu rhaglenni imiwneiddio a brechu rhagorol, ac felly'n gweld llawer llai o bobl ag afiechyd oherwydd clefydau y gellir eu hatal gan frechlynnau
- Darparu gwybodaeth amserol ar gyfer gweithredu i darfu ar drosglwyddo a lleihau effaith clefydau trosglwyddadwy ar unigolion a gwasanaethau gofal iechyd

Canlyniadau

Byddwn yn gweithio i gynorthwyo'r canlyniadau canlynol ar draws systemau:

- Cyfraddau brechu uwch ar gyfer yr holl glefydau y gellir eu hatal gan frechlynnau
 - 90% yn manteisio ar HPV erbyn 15 oed (Linell Sylfaen: 69.3%, Adroddiad COVER 145)
 - 95% yn manteisio ar MMR erbyn 2 oed yn seiliedig ar amserlen newydd (Linell Sylfaen: 93%, Adroddiad COVER 145)
- Gostwng baich heintiau sy'n gysylltiedig â gofal iechyd yng Nghymru i gyd-fynd â gweledigaeth 20 mlynedd Strategaeth Ymwrthedd Gwrthficrobaidd y DU
 - haneru nifer yr heintiau llif gwaed sy'n gysylltiedig â gofal iechyd sy'n adweithio'n negatiff i brofion Gram
- Gwneud y defnydd gorau o wrthficrobau a stiwardiaeth dda ar draws y sectorau gofal iechyd yng Nghymru i gyd-fynd â gweledigaeth 20 mlynedd Strategaeth Ymwrthedd Gwrthficrobaidd y DU
 - gostyngiad 25% yn y defnydd o wrthfotigau yn y gymuned (o linell sylfaen 2013)
- Dileu hepatitis B ac C fel bygythiad iechyd cyhoeddus erbyn 2030 (Linell Sylfaen: tua 12,000 o unigolion wedi'u heintio â hepatitis C yn 2017, CIC/2017/048)
- Cynnydd yng nghyfran canserau'r coluddyn a chanser y fron sy'n cael diagnosis ar gam cynnar (Dangosydd i'w ddatblygu)
- Lleihau nifer yr achosion o ganserau ceg y groth (Dangosydd i'w ddatblygu)
- Lleihau nifer yr achosion o golli golwg o retinopathi diabetig (Dangosydd i'w ddatblygu)
- Lleihau marwoldeb o ymlediadau aortig abdomenol sy'n rhwygo (Dangosydd i'w ddatblygu)

Blaenoriaeth strategol 6:

Mynd i'r afael ag effeithiau newid hinsawdd ar iechyd cyhoeddus

Cyflwyniad

Mae newid hinsawdd yn cael ei gydnabod fel bygythiad iechyd cyhoeddus mwyaf arwyddocaol y ganrif, gan beryglu iechyd corfforol, iechyd meddwl a llesiant. Mae'n bygwth pob maes o fywyd sy'n effeithio ar ein gallu i gyflawni a chynnal iechyd da. Ym mis Hydref 2021, datganodd Sefydliad Iechyd y Byd mai newid hinsawdd yw'r bygythiad iechyd unigol mwyaf y mae pobl yn ei wynebu yn sgil tymhereddau byd-eang sy'n codi.

Mae'r ddaear eisoes wedi cynhesu 1.1°C uwchben lefelau cyn yr oes ddiwydiannol o ganlyniad i weithgarwch pobl. Mae angen camau gweithredu brys i gyfyngu ar gynnydd mewn tymheredd byd-eang i 1.5°C er mwyn atal niwed dinistriol i iechyd. Mae lleihau allyriadau nwyon tŷ gwydr drwy ddewisiadau gwell o ran trafndiaeth, bwyd ac ynni yn arwain at well iechyd, yn enwedig drwy leihau llygredd aer.

Mae effeithiau newid hinsawdd yn amlweddog, gan effeithio ar benderfynyddion cymdeithasol ac amgylcheddol iechyd (aer glân, diogelwch bwyd, cartrefi diogel, a mynediad at wasanaethau). Mae effeithiau newid hinsawdd eisoes yn cael eu teimlo yng Nghymru, o ran bygythiadau corfforol i fywyd drwy ddigwyddiadau tywydd eithafol, yn ogystal â phryder sy'n gysylltiedig â'r hinsawdd. Yn fyr, mae newid hinsawdd eisoes yn effeithio'n andwyol ar iechyd pobl yng Nghymru a bydd yn parhau i wneud hynny ymhell i'r dyfodol.

**Mynd i'r afael
ag effeithiau newid
hinsawdd ar iechyd
cyhoeddus**

Trosolwg – pam mae hyn yn flaenoriaeth

Rydym yn gwybod bod rhai cymunedau yng Nghymru yn debygol o gael eu heffeithio'n fwy andwyol gan effeithiau newid hinsawdd nag eraill, a rhai yn llai tebygol o allu cymryd camau gweithredu i ymateb i'r effeithiau hyn. Er enghraifft, cartrefi incwm is mewn ardaloedd sy'n tueddu i ddioddef llifogydd, a'r rhai sy'n byw gydag anabledau a/neu gyflyrau cronig a'u gofawyr. Yn hynny o beth, mae effeithiau newid hinsawdd yn debygol o waethygu anghydraddoldebau iechyd presennol yng Nghymru. Rhaid i ni ganolbwyntio ar sicrhau bod polisïau ac ymyriadau addasu effeithlon a theg yn eu lle sy'n helpu i leihau anghydraddoldebau iechyd.

Mae gan Gymru yr amgylchedd galluogi a'r fframwaith deddfwriaethol i gynorthwyo'r newid trawsnewidiol sydd ei angen i fynd i'r afael â newid hinsawdd. Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn sicrhau bod yr hinsawdd yn cael ei hystyried ar lefel gwneud penderfyniadau bob dydd. Mae'r ddeddfwriaeth hon o'r radd flaenaf yn rhoi dyletswydd ar Iechyd Cyhoeddus Cymru i gynorthwyo'r saith Nod Llesiant a roddir ar waith gan y Ddeddf.

Mae gan Iechyd Cyhoeddus Cymru hanes hir o waith, yn fewnol ac allanol, ar yr agenda newid hinsawdd a chynaliadwyedd. Sefydlwyd ein Canolfan Iechyd a Chynaliadwyedd er mwyn ymgorffori gofynion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn y sefydliad. Mae'r ganolfan wedi gweithio ar draws y sefydliad i ddatblygu ein dull o ran cynaliadwyedd a datgarboneiddio.

Gwnaethom gychwyn Asesiad cynhwysfawr o'r Effaith ar Iechyd o ran newid hinsawdd yng Nghymru, mewn partneriaeth â rhanddeiliaid allweddol, i lywio'r gwaith o wneud penderfyniadau a pholisi ar addasu i newid hinsawdd.

Yn 2021, gwnaethom gynnal adolygiad o'r adroddiad Asesiad o Risgiau Newid Hinsawdd Cymru (CCRA3). Asesodd adroddiad CCRA3 Cymru 61 o risgiau a chyfleoedd o newid hinsawdd, ar draws sectorau fel iechyd, tai, yr amgylchedd naturiol, busnes a seilwaith, a risgiau o effeithiau rhyngwladol newid hinsawdd. Nododd yr adroddiad nifer sylweddol o risgiau a oedd yn galw am gamau gweithredu iechyd cyhoeddus brys.

Ers 2021, mae gwaith wedi bod yn mynd rhagddo ar draws Iechyd Cyhoeddus Cymru i gynorthwyo gweithgarwch mewnol a'r system allanol ehangach wrth ymateb i'r argyfwng hinsawdd. Mae hyn wedi cynnwys ymgorffori gweithgarwch newid hinsawdd yn rhaglenni sydd eisoes yn bodoli e.e. Cymru Iach ar Waith a Gwelliant Cymru neu ddatblygu rhaglenni newydd i alluogi camau gweithredu e.e. Cynllun Gofal Sylfaenol Gwyrddach Cymru. Gwnaethom hefyd gyhoeddi ein Cynllun Cyflawni Strategol Datgarboneiddio GIG Cymru sy'n nodi'r cynllun ar gyfer mynd i'r afael â'r argyfwng hinsawdd yng Nghymru drwy leihau ôl troed carbon y sector iechyd, gan gynnwys Iechyd Cyhoeddus Cymru.

Rydym wedi nodi nifer o elfennau allweddol o'n rôl sy'n adlewyrchu ehangder a swm y gwaith ar newid hinsawdd a'r agenda gynaliadwyedd ar draws y sefydliad, gan gynnwys datblygu, deall a dehongli'r dystiolaeth i lywio camau gweithredu, darparu ymyriadau seiliedig ar dystiolaeth, a darparu cyngor technegol integredig i bartneriaid. Mae hyn yn cynnwys swyddogaethau allweddol, gan gynnwys cyngor polisi, newid ymddygiad, cyfathrebu, gwyliadwriaeth, a chanllawiau.

Cwmpas

Mae map ffordd ar gyfer gweithredu ar iechyd a newid hinsawdd IANPHI yn nodi sut y mae gan Asiantaethau Iechyd Cyhoeddus Cenedlaethol rôl allweddol fel gweithredwyr hinsawdd allweddol. Mae'r map ffordd yn cyd-fynd â'n safbwyntiau ni ein hunain ynghylch ehangder a graddfa'r gwaith sy'n ofynnol i ymateb i effeithiau newid hinsawdd ar iechyd ac mae wedi'i ddefnyddio fel templed ar gyfer gweithredu. Er mwyn diogelu pobl Cymru rhag effeithiau iechyd a llesiant newid hinsawdd, mae angen i ni wneud y canlynol:

Diogelu, hyrwyddo, ac addysgu:

- Diogelu pobl a chymunedau yn erbyn effeithiau iechyd newid hinsawdd, gan ganolbwyntio'n benodol ar degwch a lleihau anghydraddoldebau iechyd
- Addysgu cydweithwyr o bob rhan o'r system iechyd a gofal ynghylch risgiau hinsawdd ac iechyd, gan sicrhau eu bod yn teimlo eu bod wedi'u galluogi weithredu ac ymateb i'r galw sy'n newid
- Hyrwyddo amgylcheddau a ffyrdd o fyw iach, gan harneisio newid ymddygiad a dulliau asesu'r effaith ar iechyd i ddylanwadu ar bolisi, gwneud penderfyniadau a seilwaith
- Galluogi pobl a chymunedau i addasu i effeithiau newid hinsawdd ar iechyd, a lliniaru hyn

Ymateb a hwyluso camau gweithredu:

- Sicrhau polisi, cyngor a chanllawiau sy'n seiliedig ar dystiolaeth ar draws y system iechyd cyhoeddus yng Nghymru
- Cydlynu camau gweithredu a negeseuon gyda gwledydd ac asiantaethau eraill y DU, ac ar draws y system iechyd cyhoeddus yng Nghymru
- Sicrhau ymateb a pharodrwydd effeithiol i ddigwyddiadau tywydd eithafol, ar y cyd â phartneriaid eraill, mewn ffordd sy'n diwallu anghenion ein cymunedau mwyaf agored i niwed

Monitro a gwerthuso:

- Datblygu ein capasiti ar gyfer gwylidwriaeth hinsawdd fel y gallwn fonitro effeithiau newid hinsawdd ar iechyd a llesiant ac arwain gweithredu amlasiantaethol pellach, gan gynnwys ymgorffori systemau rhybudd cynnar
- Cynnal ymchwil i effeithiau newid hinsawdd ar iechyd cyhoeddus, ac effeithiolrwydd ymyriadau sydd â'r nod o'u lliniaru
- Gwerthuso effeithiau polisiau lliniaru hinsawdd yng Nghymru ar iechyd
- Gwerthuso effaith ein ffyrdd ein hunain o weithio

Amcanion

Erbyn 2030, byddwn wedi:

- Cefnogi uchelgais Llywodraeth Cymru o gyflawni GIG Cymru Sero-net

Ac erbyn 2035, byddwn wedi:

- Cyflawni negyddoldeb carbon fel sefydliad
- Gweithio gyda'n partneriaid i ymateb a hwyluso camau gweithredu ar addasu i newid hinsawdd a lliniaru ei effeithiau
- System fonitro, ymchwil, gwerthuso a gwyliadwriaeth gadarn sy'n ein galluogi ni a'n partneriaid i flaenoriaethu camau gweithredu sy'n seiliedig ar dystiolaeth.
- Gweithlu sy'n cyd-fynd â darparu iechyd cyhoeddus sy'n sensitif o ran hinsawdd ar draws pob parth ein hymarfer

Canlyniadau

Mae monitro effeithiau newid hinsawdd ar iechyd cyhoeddus yn faes gwyliadwriaeth newydd. Mae Iechyd Cyhoeddus Cymru yn datblygu ein capasiti ar gyfer gwyliadwriaeth hinsawdd fel y gallwn fonitro effeithiau newid hinsawdd ar iechyd a llesiant, gan gynnwys ymgorffori systemau rhybudd cynnar. Bydd hyn yn cynnwys gwyliadwriaeth ar gyfer rhai o'r dangosyddion cenedlaethol a nodwyd o dan adran 10(8) o Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, gan gynnwys:

- **Disgwyliad oes iach adeg geni, gan gynnwys y bwch rhwng y lleiaf a'r mwyaf difreintiedig** (Llinell Sylfaen: 13.3 mlynedd ar gyfer dynion a 16.9 mlynedd ar gyfer menywod, Fframwaith Canlyniadau Iechyd y Cyhoedd)
- **Canran y teithiau drwy gerdded, beicio neu drafnidiaeth gyhoeddus** (Llinell Sylfaen: 16%, Dangosydd Cenedlaethol)

Galluogi cyflawni ein Strategaeth

Byddwn yn galluogi ac yn ysgogi'r gwaith o gyflawni ein strategaeth drwy groesawu dulliau mwy ystwyth sy'n cael eu hysgogi gan ddigidol a data

Galluogi cyflawni

Byddwn yn galluogi ac yn ysgogi'r gwaith o gyflawni ein strategaeth drwy groesawu dulliau mwy ystwyth sy'n cael eu hysgogi gan ddigidol a data. Byddwn yn canolbwyntio ar gyflawni'r effaith fwyaf posibl drwy adeiladu ar ddulliau arloesol sy'n gweithio, gan roi defnyddwyr wrth wraidd yr hyn rydym yn ei wneud a thrwy ganolbwyntio'n ddiwyro ar wella ansawdd.

Bydd nifer o ysgogwyr strategol allweddol yn llunio ac yn llywio ein gweithgarwch galluogi, gan gynnwys Deddf Iechyd a Gofal Cymdeithasol (Ansawdd ac Ymgysylltu) (Cymru), yn enwedig y Ddyletswydd Ansawdd a'r Ddyletswydd Gonestrwydd. Bydd nifer bach o strategaethau a dulliau 'galluogi' yn sail i gyflawni ein strategaeth.

Pobl

Trosolwg

Mae ein Strategaeth Pobl yn nodi ein gweledigaeth ar gyfer pawb sy'n gweithio neu'n dyheu am weithio yn Iechyd Cyhoeddus Cymru a'n rôl wrth gynorthwyo'r gwaith o ddatblygu gweithlu'r system

iechyd cyhoeddus ehangach. Ein huchelgais yw datblygu gweithlu hyblyg, cynaliadwy a ffyniannus sydd â'r capasiti, y gallu a'r awydd i gyflawni ein Strategaeth Hirdymor yn llwyddiannus.

Meysydd i ganolbwyntio arnynt

Mae'r Strategaeth Pobl yn cynnwys naw thema:

- **Ysbrydoli Diwylliant ac Arweinyddiaeth Drugarog:** Byddwn yn sicrhau bod ein diwylliant a'n gwerthoedd yn amlwg ym mhrofiad byw pawb
- **Cynllunio i Gyflenwi:** Byddwn yn cynyddu ein gallu i ddefnyddio adnoddau lle y mae eu hangen, gan leihau seilios a meithrin cydweithio a gweithio traws-ffiniol
- **Ffurf y Gweithlu a'i Gynllunio:** Byddwn yn mynd ati i gynllunio a rheoli tuag at faint a ffurf gorau posibl ein gweithlu
- **Profiad y Gweithiwr:** Byddwn yn deall beth sydd bwysicaf i'n gweithwyr presennol a'n gweithwyr yn y dyfodol a chreu addewid pobl sy'n gweithio i bawb
- **Harneisio Data:** Byddwn yn cynyddu ein sgiliau a'n mynediad at arbenigedd wrth harneisio a lledaenu data i lywio'r broses o wneud penderfyniadau
- **Manteisio ar Dechnoleg:** Byddwn yn cynyddu hyder a gallu ein pobl i fanteisio ar gyfleoedd technoleg yn eu gwaith
- **Sicrhau'r Perthnasoedd Gorau Posibl:** Byddwn yn cynyddu'r wybodaeth a'r sgiliau rhyngpersonol sy'n angenrheidiol ar gyfer perthnasoedd ystyrlon gyda'n partneriaid sy'n fuddiol i'r ddwy ochr
- **Denu a Recriwtio Talent:** Byddwn yn ehangu mynediad ac yn nodi, yn denu ac yn recriwtio'r dalent orau sydd ar gael sy'n adlewyrchu'r cymunedau rydym yn eu gwasanaethu yn well
- **Sgiliau ar gyfer y Dyfodol:** Byddwn yn creu dulliau a chynlluniau buddsoddi clir i ddatblygu neu gael mynediad at y sgiliau sy'n ofynnol i gyflawni ein blaenoriaethau strategol

Gwneud iddo ddigwydd

Gwnaethom lansio ein Strategaeth Pobl ym mis Mawrth 2020 ac rydym wedi gwneud cynnydd sylweddol yn cyflawni yn erbyn y naw thema. Yn ystod 2023, byddwn yn addasu neu'n ailfframio

agweddau arni i sicrhau ei bod yn gyson â'n blaenoriaethau newydd a strategaethau galluogi allweddol eraill.

Digidol a Data

Trosolwg

Bydd ein Strategaeth Ddigidol a Data yn canolbwyntio ar gymhwyso diwylliant, arferion, prosesau a thechnolegau oes y rhyngwyd er mwyn ymateb i ddisgwyliadau uwch pobl (digidol) a

gwneud defnydd gwell o'r data a ddelir gan Iechyd Cyhoeddus Cymru a thu hwnt i sicrhau'r effaith fwyaf posibl ar ganlyniadau iechyd a llesiant yng Nghymru.

Rydym hefyd wedi datblygu pum egwyddor ddigidol graidd i arwain ein gwaith:

- **Anghenion defnyddiwr yn gyntaf:** mae pobl a'u hanghenion wrth wraidd yr hyn rydym yn ei wneud
- **Hygyrch a chyfartal:** gall pawb y mae angen ein gwasanaethau arnynt ddod o hyd iddynt a'u defnyddio
- **Yn agored yn ddiodyn:** wrth rannu'n agored ac yn dryloyw, rydym yn cynyddu gwerth ein gwasanaethau ac yn ennyn ymddiriedaeth eraill
- **Effeithlon:** rydym yn ailddefnyddio'r hyn y gallwn ac yn defnyddio dulliau ystwyth i sicrhau ansawdd ein rhagdybiaethau cyn i ni weithredu
- **Canolbwyntio ar bobl:** rydym yn gwerthfawrogi'r bobl sy'n adeiladu ac yn rhedeg ein gwasanaethau

Meysydd i ganolbwyntio arnynt

Bydd ein Strategaeth Ddigidol a Data yn canolbwyntio ar nifer o feysydd craidd, gan gynnwys adeiladu ar seiliau cadarn, gan sicrhau bod ein datblygiadau'n cyflawni ein blaenoriaethau strategol sefydliadol, ac yn gwella iechyd cyhoeddus drwy atebion digidol i gynyddu ein heffaith. Mae sail

ddigidol ochr ddata ein strategaeth yn canolbwyntio ar sicrhau bod data yn gwneud gwahaniaeth. Mae tri maes craidd ar gyfer ein huchelgeisiau: gwella ac ymestyn yr hyn rydym yn ei wneud, cynyddu ein sgiliau a'n capasiti, a darparu safonau ac arfer da.

Gwneud iddo ddigwydd

Mae tri maes craidd a fydd yn galluogi cynnydd yn erbyn ein Strategaeth Ddigidol a Data:

- Gwaith darganfod sy'n canolbwyntio ar ddatblygu map ffordd digidol ar gyfer gwasanaethau sgrinio, gwaith o amgylch un gofrestrfa clefydau a'n hystad ar y we
- Effeithlonrwydd a fydd yn canolbwyntio ar ddatblygu agenda awtomatiaeth
- Datblygu sgiliau, safonau diwydiant ac ymgorffori arfer da

Ymchwil a Gwerthuso

Trosolwg

Ein huchelgais yw rhagori fel sefydliad sy'n dysgu ac yn datblygu gan drawsnewid iechyd cyhoeddus drwy ganolbwyntio ar ymchwil a

gwerthuso gweithredadwy a fydd yn helpu i wneud gwahaniaeth i ymarfer iechyd cyhoeddus.

Dyma ein hegwyddorion ymchwil a gwerthuso strategol:

- **Yn agored yn ddiodyn:** datblygu a rhannu meysydd o ddiddordeb ymchwil, cyhoeddi allbynnau wedi'u targedu at anghenion defnyddwyr, a bod yn glir ynghylch yr hyn rydym yn arwain/cefnogi
- **Cynhwysol:** cyd-gynllunio â chymunedau wrth weithio gyda nhw, cofnodi gwybodaeth am gydraddoldebau yn systematig i alluogi gwerthuso, a gweithio gyda chymunedau i estyn allan a chynnwys y rhai nad ydynt yn ymddiried ynom
- **Amlddisgyblaethol:** dathlu ehangder ein hagenda a dwyn ynghyd y sgiliau sydd eu hangen arnom a'r arbenigedd amrywiol gan arwain at fodel integredig o ymchwil a gwerthuso
- **Dylanwadol:** i'n harianwyr i fynd i'r afael â bylchau yn y dystiolaeth ac anghenion o ran ymchwil a gwerthuso ar gyfer nodau iechyd y boblogaeth
- **Cydgysylltiedig:** sicrhau bod gennym safonau cyffredin ar gyfer cynnyrch, pecyn ymchwil cydlynol a chynhwysfawr, a gweithio mewn partneriaeth ag eraill i gyflawni

Meysydd i ganolbwyntio arnynt

Ein nod yw sicrhau bod ymchwil a gwerthuso rhagorol yn cael eu deall ac yn hygyrch ym mhob rhan o'r sefydliad. Er mwyn gwneud hynny, dyma ein meysydd ffocws allweddol:

- Pawb yn deall pwysigrwydd gwerthuso a'r angen amdano a chynnwys arbenigwyr gwerthuso yn gynnar wrth gynllunio ymyriadau
- Mae ein Cymuned Ymarfer gwerthuso yn agored i'r rhai sy'n ymwneud â chyflawni neu gomisiynu gwerthusiadau
- I'n Tîm Gwerthuso Canolog bennu safonau, a chynnal y gwerthusiadau blaenoriaeth uchel craidd sy'n ei gwneud yn ofynnol cael annibyniaeth sefydliadol

Gwneud iddo ddigwydd

Byddwn yn monitro effaith ymchwil a thystiolaeth ar draws y sefydliad, gan sicrhau bod proses ddilynol gyffredin o'r holl weithgareddau ymchwil a gwerthuso, a holiaduron craidd safonol ar gael ar gyfer eu teilwra o fewn prosiectau. Mae ein camau nesaf yn cynnwys:

- Gweithredu ein blaenoriaethau ymchwil allweddol sy'n canolbwyntio ar ein chwe blaenoriaeth strategol
- Ymgysylltu ag arweinwyr ymchwil a pholisi Llywodraeth Cymru i sicrhau cysondeb
- Gwirio synnwyr gydag academyddion allweddol y bylchau tystiolaeth mewn cwestiynau ymchwil a nodwyd

Iechyd Rhyngwladol

Trosolwg

Nod ein Strategaeth Iechyd Rhyngwladol yw:

- Dod â gweithgarwch iechyd rhyngwladol/byd-eang ynghyd i gynyddu gwelededd a dathlu arferion da a llwyddiannau
- Cryfhau gweithgarwch, cyfleoedd, synergeddau, a phartneriaethau iechyd rhyngwladol/byd-eang presennol a galluogi enghreifftiau newydd o'r rhain
- Helpu i ddarparu cyfleoedd ar gyfer datblygu proffesiynol, recriwtio, a chadw, gan gynorthwyo'r sefydliad fel gweithle sy'n ysbrydoli
- Hyrwyddo a chryfhau rôl arweiniol ac effaith Cymru ar y llwyfan rhyngwladol

Ein gweledigaeth iechyd rhyngwladol sy'n dod i'r amlwg yw i Iechyd Cyhoeddus Cymru fod yn sefydliad iechyd cyhoeddus cenedlaethol sydd

wedi'i gysylltu'n rhyngwladol ac sy'n ysbrydoli, gan weithio tuag at Gymru iachach a thecach i fynd i'r afael â heriau byd-eang a nodau cyffredin.

Meysydd i ganolbwyntio arnynt

Mae ein meysydd ffocws iechyd rhyngwladol sy'n dod i'r amlwg yn cynnwys:

- Iechyd y blaned a datblygu cynaliadwy
- Diogelwch iechyd byd-eang, gan gynnwys parodrwydd am argyfwng ac ymateb i hyn
- Lleihau annhegwch iechyd (o fewn a rhwng gwledydd)
- Cryfhau systemau iechyd a gweithlu iechyd
- Atal cychwynnol ac ymyrryd yn gynnar ar gyfer clefyd cronig
- Meithrin economïau llesiant a chryfhau iechyd ym mhob polisi a buddsoddiad

Gwneud iddo ddigwydd

Yn dilyn cyhoeddi ein Strategaeth Iechyd Rhyngwladol wedi'i hadnewyddu yn 2023, datblygu cynllun gweithredu yn sail iddi a fydd yn nodi sut y byddwn yn datblygu ein gwaith. Bydd hyn

yn cynnwys cynlluniau ar gyfer sut y byddwn yn monitro ac yn gwerthuso ein cynnydd.

Ymgysylltu

Trosolwg

Mae ein Dull o Ymgysylltu yn nodi dull cyffredinol o ymgysylltu ar gyfer Iechyd Cyhoeddus Cymru ac mae'n cwmpasu amrywiaeth eang o weithgareddau ymgysylltu, o unigolion yn rhannu eu profiad bywyd,

i gymunedau daearyddol yn rhannu profiadau, hyd at gymunedau yn unedig ar bwnc penodol i rymuso ar sail poblogaeth.

Meysydd i ganolbwyntio arnynt

Byddwn yn canolbwyntio ar ddwy o ffyrdd o weithio Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru): cynnwys a chydweithio. Felly rhaid i'n dull roi pobl yn y canol, gyda phŵer a rennir wrth ystyried y cyd-destun deddfwriaethol. Mae chwe phrif reswm dros weithgarwch ymgysylltu wedi'u nodi yn Iechyd Cyhoeddus Cymru. Y rhain yw:

- Gwybodaeth i rymuso
- Ymgynghori cyffredinol
- Adborth gan ddefnyddwyr
- Cyfranogi sy'n benodol i faterion
- Cydgynhyrchu
- Grymuso cymunedau

Mae'n hanfodol ein bod yn gweithio o safbwynt peidio â gwneud niwed a bod gweithgarwch

ymgysylltu yn seiliedig ar athroniaeth grymuso unigolion, cymunedau a'r cyhoedd.

Gwneud iddo ddigwydd

Mae gweithredu 'Ein Dull o Ymgysylltu' wedi'i adeiladu o amgylch pum ysgogydd allweddol:

- **Gweithlu Ymrwymedig:** Staff sy'n deall ac yn gwerthfawrogi manteision ymgysylltu fel eu bod wedi'u rhagdueddu ac yn ymrwymedig i ymgymryd â'r gweithgareddau hyn
- **Sgiliau a Galluogrwydd:** Staff sy'n meddu ar y sgiliau cywir a chyfleoedd hyfforddi priodol fel bod gweithgarwch ymgysylltu yn cael ei ddarparu mewn modd cynhwysol a grymusol, gydag effaith a chysondeb, ar draws y sefydliad
- **Meithrin Perthasoedd:** Perthasoedd cryf gyda'r cyhoedd a rhanddeiliaid a all weithio gyda ni i gynorthwyo ein cyrhaeddiad
- **Offer ac Adnoddau:** Cyfres o offer sy'n galluogi ein timau i ymgymryd â gweithgarwch ymgysylltu yn effeithiol, yn hyderus ac yn gyson
- **Monitro a Gwerthuso:** Dangos effaith gweithgarwch ymgysylltu yn glir i ysgogi gwelliannau a dolenni adborth cryf gyda'r rhai sy'n ymgysylltu â ni

Gwyddor Ymddygiad

Trosolwg

Bydd ein Huned Gwyddor Ymddygiad yn darparu arbenigedd ac yn galluogi'r gwaith o gymhwyso gwyddor ymddygiad yn gynyddol reolaidd, er mwyn gwella a diogelu iechyd a llesiant y boblogaeth.

Bydd cymorth, arweiniad a meithrin galluogrwydd ar gyfer rhanddeiliaid ar draws y system iechyd cyhoeddus, yn helpu i gyflawni newid sylweddol o ran cyflawni ein blaenoriaethau strategol.

Meysydd i ganolbwyntio arnynt

Er mwyn arwain a galluogi'r defnydd cynyddol o wyddor ymddygiad, bydd camau gweithredu yn canolbwyntio ar y meysydd canlynol:

- **Meithrin dealltwriaeth o'i defnyddioldeb ymhlith rhanddeiliaid allweddol** i integreiddio gwyddor ymddygiad fel ffordd o sicrhau'r polisi, gwasanaethau a chyfathrebu gorau posibl;
- **Cynyddu'r cymhwysiad rheolaidd** o wyddor ymddygiad drwy'r gwaith ymatebol a rhagweithiol o ddatblygu adnoddau;
- **Datblygu capasiti a gallu cynaliadwy** gan gynnwys drwy uwchsgilio, ymgysylltu arbenigedd yn amserol, a chynyddu cyfleoedd i gydweithio; a
- **Gweithredu cynllun strategol** ar gyfer cymhwyso gwyddor ymddygiad ar gyfer gwell iechyd, gan gynnwys casglu canfyddiadau sy'n cael ei ysgogi gan dystiolaeth, cynllunio a gwerthuso ymyriad

Gwneud iddo ddigwydd

Bydd y tri maes craidd canlynol yn galluogi cynnydd o amgylch ein cenhadaeth o ddarparu arbenigedd ac adeiladu cymhwyso gwyddor ymddygiad yn systematig:

- gan ganolbwyntio ar weithredu a thegwch, bydd ein hallbwn yn berthnasol ac yn gymwys i flaenoriaethau iechyd y boblogaeth yng Nghymru ac yn ceisio lleihau annhegwch drwy gynllunio ymyriad sy'n benodol i segmentau;
- rhoi cyngor, cymorth ac arweiniad adweithiol ochr yn ochr â gwaith rhagweithiol i ddatblygu offer, dulliau a meithrin galluogrwydd i integreiddio a chynnal y defnydd o wyddor ymddygiad; a
- rhoi pwyslais ar ddysgu byd eang yng Nghymru, drwy ymgysylltu gweithredol yn genedlaethol ac yn rhyngwladol, a galluogi cydweithio drwy gymuned ymarfer

Strategaeth Cyllideb

Trosolwg

Bydd ein Strategaeth Cyllideb yn cynorthwyo ein cyflawni drwy alluogi ac ysgogi cynaliadwyedd ariannol, gwelliant a gwerth. Byddwn yn sicrhau bod ein hadnoddau'n cyd-fynd â'n blaenoriaethau strategol a'n bod yn parhau i gynnal, o fewn yr

amgylchedd allanol heriol, sefydlogrwydd ariannol. Byddwn yn herio ein hunain i sicrhau ein bod yn sicrhau'r gwerth mwyaf posibl i bobl Cymru, a'n rhanddeiliaid, drwy'r defnydd effeithlon ac effeithiol o'n hadnoddau.

Meysydd i ganolbwyntio arnynt

Mae ein Strategaeth Cyllideb yn canolbwyntio ar y canlynol:

- Galluogi cyflawni ein strategaeth drwy gynaliadwyedd ariannol a'r defnydd effeithiol o'n hadnoddau
- Cynorthwyo'r gwaith o gyflawni gwelliant cynaliadwy yn ein gwasanaethau a galluogi trawsnewid
- Ein cynorthwyo i ddarparu'r gwerth a'r effaith fwyaf posibl i'r cyhoedd a rhanddeiliaid
- Cysoni buddsoddiad cyfalaf, atebion digidol a datblygiadau ystadau i gynorthwyo gwelliannau o ran canlyniadau iechyd y boblogaeth

Gwneud iddo ddigwydd

Byddwn yn canolbwyntio ar gyflawni ein cyllideb ariannol fantoledig ar gyfer y tair blynedd nesaf i gynorthwyo'r gwaith o gyflawni ein strategaeth newydd. Yn ogystal, byddwn yn datblygu ac yn gweithredu ein dull traws-sefydliadol o ran gwerth i ysgogi gwneud penderfyniadau sy'n seiliedig ar werth a sicrhau'r canlyniadau gorau posibl i'r boblogaeth o'r defnydd effeithiol o'n hadnoddau.

Ansawdd fel Strategaeth Sefydliadol

Trosolwg

Mae Iechyd Cyhoeddus Cymru yn anelu at fod yn sefydliad enghreifftiol mewn perthynas ag ansawdd, gwella ac arloesedd. Byddwn yn defnyddio'r rhain fe ysgogwyr allweddol i lunio a llywio'r gwaith o weithredu ein Strategaeth newydd. Mae Deddf Iechyd a Gofal Cymdeithasol (Ansawdd ac Ymgysylltu) (Cymru) 2020 yn sail i'r nod hwn, yn enwedig o ran y Ddyletswydd Ansawdd a'r Ddyletswydd Gonestrwydd.

Er mwyn galluogi Iechyd Cyhoeddus Cymru i ymgorffori ansawdd a chyflawni gwelliannau ac arloesedd strategol, byddwn yn mabwysiadu Ansawdd fel Strategaeth Sefydliadol. Nod Ansawdd fel Strategaeth Sefydliadol yw galluogi'r sefydliad i ddarparu gwasanaethau a chynnyrch sy'n canolbwyntio ar ddefnyddwyr a helpu i greu amgylchedd lle gall ein staff fwynhau eu gwaith ac ymfalchïo ynddo.

Meysydd i ganolbwyntio arnynt

Byddwn yn canolbwyntio ar weithredu pum elfen graidd Ansawdd fel Strategaeth Sefydliadol:

- **Diben y gweithgarwch:** fel rhan o'n hadolygiad o'r strategaeth, rydym wedi datblygu datganiad diben clir a fydd yn llunio ac yn arwain ein gwaith a'n ffocws yn y dyfodol
- **Gweithgarwch systemau:** rydym wedi dechrau gwaith, a fydd yn cael ei gynnal yn ystod 2023, i fapio ein sefydliad fel system, a fydd yn ysgogi ffocws ar eglurder a sut y gallwn gynorthwyo'r gwaith o gyflawni ein strategaeth newydd yn fwyaf effeithiol
- **Cael gwybodaeth:** bydd un o elfennau allweddol ein gwaith yn canolbwyntio ar sefydlu systemau i gael gafael ar wybodaeth gan ein defnyddwyr, cwsmeriaid, a phartneriaid er mwyn helpu i ysgogi gwelliannau ansawdd a pherfformiad
- **Cynllunio gweithgarwch:** byddwn yn cynnal rhaglen wedi'i chynllunio o waith gwella sy'n canolbwyntio ar gynyddu gwerth ac effaith ein gwasanaethau a'n swyddogaethau
- **Rheoli dulliau gwella:** byddwn yn defnyddio amrywiaeth o dulliau i gynorthwyo'r gwaith o gyflawni ein strategaeth ac er mwyn ysgogi gwelliannau

Meysydd i ganolbwyntio arnynt

Gwnaethom ddechrau'r gwaith o weithredu Ansawdd fel Strategaeth Sefydliadol yn raddol yn 2022/23 a thrwy ein hadolygiad o'n Strategaeth mae ein ffocws cychwynnol wedi bod ar ddatblygu datganiad diben clir ar gyfer Iechyd Cyhoeddus Cymru. Fel rhan o'n gwaith cychwynnol ar ymgorffori'r fethodoleg Ansawdd fel Strategaeth Sefydliadol, rydym wedi sefydlu grŵp sy'n dod ag

arweinwyr o bob rhan o'r sefydliad at ei gilydd a fydd yn gweithredu fel y catalydd ar gyfer newid ac yn symud y gwaith o gyflawni hyn yn ei flaen. Rydym wedi nodi meysydd cychwynnol ar gyfer gwella a fydd yn ein galluogi i brofi a datblygu ein dull o ran gwella yn ailadroddol, gan gynnwys offer, technegau, a dulliau.

Casgliad

Mae'r strategaeth hon yn nodi ein huchelgeisiau strategol hirdymor ar gyfer sut y byddwn yn mynd i'r afael â heriau iechyd y boblogaeth sy'n wynebu Cymru yn y blynyddoedd i ddod, a'n hymrwymiad i weithio gyda'n gilydd ar gyfer Cymru iachach. Er bod yr heriau presennol a wynebwn yn drawiadol, ac yn debygol o gael eu gwaethygu ymhellach drwy'r argyfwng costau byw, credwn mai nawr yw'r amser i nodi gweledigaeth hirdymor gadarn ar gyfer cyflawni Cymru iachach erbyn 2035.

Ni ellir tanamcangyfrif y pwysau presennol ar unigolion, teuluoedd, cymunedau a rhanddeiliaid. Fodd bynnag, drwy nodi ein gweledigaeth a'r cyfraniad y byddwn yn ei wneud drwy gyflawni ein chwe blaenoriaethau strategol, rydym yn gobeithio y bydd yn gatalydd ar gyfer y newid a'r camau gweithredu y mae angen i ni eu cymryd er mwyn helpu pobl Cymru a chynorthwyo ein partneriaid ar draws y sector cyhoeddus. Bydd ein ffocws a'n hymrwymiad ar gyflawni ein chwe blaenoriaeth strategol a sicrhau ein bod yn cyflawni'r gwerth mwyaf posibl i bobl Cymru a'n partneriaid.

Byddwn yn gwneud hyn drwy groesawu pum ffordd o weithio Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, yn enwedig cynnal ffocws ataliol hirdymor, wrth flaenoriaethu ein camau gweithredu tymor byr. Byddwn yn cydweithio ar draws y sector cyhoeddus i gyflawni ein blaenoriaethau strategol yn effeithiol, ac yn ystyried dulliau, atebion a gweithgarwch integredig, lle bynnag y bo modd. Byddwn hefyd yn sicrhau ein bod yn rhoi pobl wrth wraidd yr hyn a wnawn, a sut rydym yn ei wneud,

drwy eu cynnwys yn y gwaith o gynllunio, datblygu a darparu ein gwasanaethau a'n swyddogaethau. Wrth gyflawni ein strategaeth, mae gennym gyfle i adeiladu ar y gweithio mewn partneriaeth a'r cydweithio a oedd yn sail i'n hymateb i Covid-19. Rydym wedi dangos dros y blynyddoedd diwethaf yr hyn y gallwn ei gyflawni pan fyddwn yn gweithio gyda'n gilydd tuag at nodau cyffredin. Rhaid i ni sicrhau mai dyna'r ffordd rydym yn gweithio drwy'r amser, nid rhywfaint o'r amser. Rydym hefyd wedi gweld pŵer ac effaith croesawu ffyrdd arloesol o weithio, fel harneisio potensial data mawr a thechnolegau newydd. Bydd hyn yn gwasanaethu fel conglfaen ar gyfer cyflawni ein strategaeth a sut rydym yn gweithio yn y dyfodol.

Rydym wedi grymuso staff o bob rhan o'r sefydliad i ddod at ei gilydd, gan ddefnyddio gwybodaeth a sgiliau amlddisgyblaethol, er mwyn helpu i lunio ein strategaeth. Byddwn yn llwyddo i'w chyflawni drwy eu harbenigedd, sgiliau a'u gwybodaeth nhw. I wneud hyn byddwn yn sicrhau ein bod yn creu amgylchedd sy'n galluogi pobl i weithio ar draws ffiniau proffesiynol ac sy'n croesawu ymrwymiad, proffesiynoldeb, ac arbenigedd pob un o'n staff.

Nid ydym yn tanamcangyfrif yr heriau rydym yn eu hwynebu. Fodd bynnag, ein hymrwymiad yw ateb yr heriau hyn yn uniongyrchol, i gydweithio â'n partneriaid, dangos dynamigrwydd ac ystwythder, i ddysgu, arloesi a datblygu. Ac yn bennaf oll, i greu amgylchedd lle rydym yn llwyddo drwy ymrwymiad, proffesiynoldeb, ac ymdrechion staff.

Atodiad

The background is a light teal color with several overlapping, thick teal lines and circles of varying sizes, creating a dynamic, abstract pattern.

Atodiad A – Canlyniadau

*Llinellau sylfaen yn unol â Fframwaith Canlyniadau Iechyd Cyhoeddus Cymru oni nodir fel arall

Canlyniad Cyffredinol	Llinell Sylfaen
Disgwyliad oes iach adeg geni	Dynion: 61.5 mlynedd Menywod: 62.4 mlynedd
Dylanwadu ar benderfynyddion ehangach iechyd	
Anghydraddoldeb economaidd-gymdeithasol o ran disgwyliad oes – <i>y bwlch disgwyliad oes adeg geni rhwng y mwyaf a'r lleiaf difreintiedig</i>	Dynion: 7.6 mlynedd Menywod: 6.3 mlynedd
Anghydraddoldeb economaidd-gymdeithasol o ran disgwyliad oes iach – <i>y bwlch disgwyliad oes iach adeg geni rhwng y mwyaf a'r lleiaf difreintiedig</i>	Dynion: 13.3 mlynedd Menywod: 16.9 mlynedd
Anghydraddoldeb economaidd-gymdeithasol o ran llesiant meddyliol - <i>sgôr gymedrig llesiant</i>	48.92 *Dangosydd Cenedlaethol
Tlodi plant (tlodi incwm i blant)	31% *Dangosydd Cenedlaethol
Hybu llesiant meddyliol a chymdeithasol	
Gwella iechyd meddyliol y boblogaeth a lleihau'r bwlch llesiant meddyliol rhwng y grwpiau mwyaf cefnog a mwyaf difreintiedig – <i>sgôr gymedrig llesiant</i>	48.92 *Dangosydd Cenedlaethol
Cynyddu cyfran y boblogaeth sy'n dweud bod ganddynt ymdeimlad o gymuned – <i>ymdeimlad o gymuned</i>	69.3%
Cynyddu cyfran y plant sy'n cyflawni eu cerrig milltir datblygiadol (Cymdeithasol ac Emosiynol)	Dangosydd i'w ddatblygu
Lleihau cyfran y boblogaeth sy'n nodi eu bod yn profi trais neu gamdriniaeth	Dangosydd i'w ddatblygu

Hybu ymddygiad iach	Llinell Sylfaen
Lleihau canran yr achosion o smygu i 5% erbyn 2030 – <i>oedolion sy'n smygu</i>	13.8%
Cynyddu cyfran y boblogaeth sy'n bwysau iach – <i>oedolion o oed gweithio â phwysau iach</i>	36.7%
Cynyddu cyfran y boblogaeth sy'n egnïol – <i>oedolion sy'n bodloni canllawiau gweithgarwch corfforol</i>	55.5%
Cynyddu cyfran y boblogaeth y mae eu defnydd o alcohol yn risg isel – <i>oedolion sy'n yfed mwy na'r canllawiau</i>	82.1%
Cefnogi datblygu system iechyd a gofal gynaliadwy sy'n canolbwyntio ar atal ac ymyrryd yn gynnar	
Cynyddu nifer yr oedolion o oed gweithio sydd mewn iechyd da	79.6%
Cynyddu cyfran yr oedolion o oed gweithio heb salwch cyfyngol hirdymor	60.1%
Cynyddu nifer yr oedolion hŷn mewn iechyd da	66.6%
Cynyddu cyfran y bobl hŷn heb salwch cyfyngol hirdymor	33.3%
Y bwlch disgwyliad oes iach adeg geni rhwng y mwyaf a'r lleiaf difreintiedig	Dynion: 13.3 mlynedd Menywod: 16.9 mlynedd
Darparu gwasanaethau iechyd cyhoeddus rhagorol i ddiogelu'r cyhoedd a sicrhau'r canlyniadau iechyd gorau posibl i'r boblogaeth	
Cyfraddau brechu uwch ar gyfer yr holl glefydau y gellir eu hatal gan frechlynnau:	
• 90% yn manteisio ar HPV erbyn 15 oed	69.3%, <i>Adroddiad COVER 145</i>
• 95% yn manteisio ar MMR erbyn 2 oed yn seiliedig ar amserlen newydd	93%, <i>Adroddiad COVER 145</i>
Cynnydd yng nghyfran y canserau'r coluddyn a chanser y fron sy'n cael diagnosis ar gam cynnar	Dangosydd i'w ddatblygu

Crynodeb Gweithredol	Cyd-destun Strategol	Ein Gweledigaeth	Blaenoriaethau Strategol	Galluogi cyflawni ein Strategaeth	Casgliad	Atodiad	
						Lleihau nifer yr achosion o ganserau ceg y groth	Dangosydd i'w ddatblygu
						Lleihau nifer yr achosion o golli golwg o retinopathi diabetig	Dangosydd i'w ddatblygu
						Lleihau marwoldeb o ymlediaid aortig abdomenol sy'n rhwygo	Dangosydd i'w ddatblygu
						Gostwng baich heintiau sy'n gysylltiedig â gofal iechyd yng Nghymru i gyd-fynd â gweledigaeth 20 mlynedd Strategaeth Ymrwethed Gwrthficrobaidd y DU <ul style="list-style-type: none"> haneru nifer yr heintiau llif gwaed sy'n gysylltiedig â gofal iechyd sy'n adweithio'n negatiff i brofion Gram Gwneud y defnydd gorau o wrthficrobau a stiwardiaeth dda ar draws y sectorau gofal iechyd yng Nghymru i gyd-fynd â gweledigaeth 20 mlynedd Strategaeth Ymrwethed Gwrthficrobaidd y DU <ul style="list-style-type: none"> gostyngiad 25% yn y defnydd o wrthfotigau yn y gymuned (o linell sylfaen 2013) 	I'w gadarnhau
						Dileu hepatitis B ac C fel bygythiad iechyd cyhoeddus (erbyn 2030)	tua 12,000 o unigolion wedi'u heintio â hepatitis C yn 2017, <i>CIC/2017/048</i>
						Mynd i'r afael ag effeithiau newid hinsawdd ar iechyd cyhoeddus	
						Disgwyliad oes iach adeg geni, gan gynnwys y bwlch rhwng y lleiaf a'r mwyaf difreintiedig	Dynion: 13.3 mlynedd Menywod: 16.9 mlynedd
						Canran y teithiau drwy gerdded, beicio neu drafnidiaeth gyhoeddus	16%, <i>Dangosydd Cenedlaethol</i>